

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Marie-Kristina Malá

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

STEZKA SE ČTENÁŘSKÝM ZAMĚŘENÍM VE MĚSTĚ SKALNÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Marie-Kristina Malá

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor AJ-ČJ

Vedoucí práce: Mgr. Růžena Písková, Ph.D.

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 31. března 2024

.....
Marie-Kristina Malá

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla srdečně poděkovat vedoucí práce, Mgr. Růženě Pískové, Ph.D., nejenom za cenné rady a vedení, ale převážně za trpělivost, lidskost a pochopení. Rovněž bych ráda vyjádřila své hluboké díky ZŠ Luby, panu učiteli Miroslavu Pecháčkovi a třídám 8.A a 8.B, které hráli klíčovou roli v realizaci naučné stezky. Nesmírně si vážím také Bc. Veroniky Ibrahimové a Bc. Adély Horníkové za jejich neutuchající podporu. V neposlední řadě za poskytovanou lásku děkuji Dominice Macáškové.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	1
ÚVOD.....	2
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	4
1.1 GRAMOTNOST	4
1.1.2 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST	5
1.1.3 UTVÁŘENÍ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI	9
1.1.4 ČTENÁŘSKÉ STRATEGIE.....	10
1.2 MULTIMODALITA	13
1.3 STEZKY MĚSTA SKALNÁ	15
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	19
2.1 TRASA.....	19
2.2 ZASTAVENÍ NAUČNÉ STEZKY	20
2.3 PŘÍPRAVA NA ABSOLVOVÁNÍ STEZKY	22
2.4 METODIKA PRO UČITELE	24
2.4.1 INSTRUKCE, PŘEDSTAVENÍ STEZKY	24
2.4.2 ZASTAVENÍ ČÍSLO 1	28
2.5.2 ZASTAVENÍ ČÍSLO 2	32
2.5.3 ZASTAVENÍ ČÍSLO 3	36
2.5.4 ZASTAVENÍ ČÍSLO 4	40
2.5.5 ZASTAVENÍ ČÍSLO 5	44
2.5.6 ZASTAVENÍ ČÍSLO 6	48
2.5.7 ZASTAVENÍ ČÍSLO 7	52
2.5.8 CÍL.....	59
2.7 REALIZACE STEZKY.....	60
2.8 ZPĚTNÁ VAZBA	62
ZÁVĚR.....	69
RESUMÉ.....	71
SEZNAM LITERATURY.....	72
SEZNAM GRAFŮ, MAP, OBRÁZKŮ, SCHÉMÁT A TABULEK	76
PŘÍLOHY	i

SEZNAM ZKRATEK

PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study

PISA – Programme for International Student Assessment

ÚVOD

Tato diplomová práce si klade za cíl vytvořit čtenářskou naučnou stezku. Rozhodla jsem se tímto přispět k sérii stezek tvořených na naší fakultě a rozšířit tak seznam regionů, ve kterých byly stezky vytvořeny.

V šetření PISA 2018 se ukázalo, že s nástupem digitalizace a času tráveného na mobilních zařízeních se mění formy textů, které žáci nejčastěji čtou. V současnosti žáci čtou spíše online zprávy nebo chaty než noviny, knihy a další tištěná média. Čtení digitálních textů se stává přirozenějším. Pro efektivitu čtení je ale nezbytné ovládnout navigaci v textu, vyhledávání, analýzu a interpretaci informací (Janotová et al., 2020, s. 10). Je tedy zřejmé, že rozvíjení čtenářské gramotnosti je stále (ne-li více) žádoucí. Nízkou úroveň čtenářské gramotnosti a obecnou nevoli žáků číst souvislé texty jsem zpozorovala během praxí na základní škole a dále pozoruji i ve výkonu své práce jako lektor jazyků a primární prevence.

Naučná stezka vytvořená v rámci této diplomové práce byla rovněž inspirována mým působením na letních dětských táborech. Pro účastníky táborů byly vytvářeny mimo jiné i hry, které měly za cíl participanty něco naučit. Forma výuky zábavným provedením v přírodě měla pozitivní dopad na žákovské učení. Specificky přírodní rezervace SOOS byla vybrána pro svou jedinečnost a fakt, že se jedná o charakteristický krajinný prvek zdejší oblasti. Tímto způsobem je podporována regionalizace učiva kladoucí důraz na specifika dané oblasti a propojující je s celkovým vzdělávacím procesem.

Práce je dělena na dvě stěžejní části. V první, teoretické části jsou vymezeny termíny potřebné pro zajištění jasného porozumění konceptů využitých v této práci: čtenářská a funkční gramotnost, faktory jejího utváření, čtenářské strategie a multimodalita. Teoretická část dále popisuje již existující stezky v oblasti města Skalná. Vymezené pojmy jsou využity v další části diplomové práce.

Jelikož na katedře českého jazyka a literatury FPE ZČU již vznikly práce na obdobné téma, teoretické informace o tvorbě školních naučných stezek v této práci nejsou zahrnuty. Pro více informací k tomuto tématu viz publikované práce Elišky Čížkové (2023), Julie Reiserové (2023), Terezy Típlové (2023) a Zuzany Valečkové (2022).

Praktická část pak obsahuje návrh samotné stezky. Představuje trasu a princip naučné stezky a uvádí metodiku jednotlivých zastavení. Rovněž nabízí vhled do realizace stezky, včetně zpětné vazby od žáků osmé třídy a jejich vyučujícího.

Cílem diplomové práce je vytvořit v oblasti města Skalná naučnou stezku, která se zaměřuje na rozvoj čtenářské gramotnosti za využití regionálních a multimodálních prvků. Tento návrh slouží jako materiál pro učitele sedmých a osmých ročníků základních škol. Žákům poskytuje příležitost k praktické práci s autentickými texty s využitím interdisciplinárního přístupu.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část obsahuje vymezení pojmů gramotnost, čtenářská gramotnost a dalších termínů vztahujících se ke čtenářské gramotnosti. Dále se věnuje faktorům utváření čtenářské gramotnosti a čtenářským strategiím. Poslední dvě podkapitoly se zabývají multimodalitou a naučnými stezkami ve městě Skalná a okolí.

1.1 GRAMOTNOST

Průcha, Walterová a Mareš definují gramotnost jako schopnost psaní, čtení a počítání, které jedinec dosahuje během prvních let školní docházky. Jedná se o gramotnost základní, která tvoří předpoklad pro další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Termín gramotnost je užíván „s významem schopnost aplikace některých specifických znalostí a dovedností, jako je např. čtenářská gramotnost...“ (2013, s. 85-86). Průcha (2009, s. 223-225) v Pedagogické encyklopedii gramotnost vymezuje následovně: „*schopnost ovládat různé druhy komunikace a početních úkonů za účelem využívání textových informací...*“ a označuje ji jako bázovou (základní stupeň). Doležalová (2005, s. 37) popisuje bázovou gramotnost jako úroveň, při níž člověk dokáže psát a číst (s porozuměním) jen prosté texty.

Vyšším stupněm gramotnosti je pak gramotnost funkční. Jedná se o dovednost, díky které dokáže jedinec realizovat různé aktivity potřebné pro život v dnešní společnosti, například schopnost porozumět komplikovanějším textům, grafům a tabulkám nebo doplnit informace do formuláře (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 80). Doležalová (2005, s. 37) uvádí, že funkční gramotnost je „*předpokladem ekonomického a sociálního rozvoje národů...*“ a že zvládnutí života v informační společnosti je samo o sobě ukazatelem kvalitního života.

Gramotným se ale člověk nerodí; gramotnost je během života utvářena objektivními (vnějšími) a subjektivními (vnitřními) faktory. Objektivními faktory jsou ekonomické vlivy a sociálně-kulturní prostředí. To znamená, že na rozvoj gramotnosti mají silný vliv okolnosti rodinného a školního prostředí. Mezi faktory subjektivní pak patří například abnormality nervové soustavy, vrozené předpoklady a získané zkušenosti jedince. Rovněž mezi ně začleňujeme věk, připravenost na vzdělávání, volní vlastnosti a intelektuální úroveň. Za základ pro rozvíjení gramotnosti (zároveň příčinu negramotnosti) jsou pokládány vnější faktory, hlavně již zmiňované sociálně-kulturní prostředí,

pak vzdělávání a výchova. Tyto faktory předurčují intelektuální schopnosti, na kterých je gramotnost založena (Průcha, 2009, s. 226). Chceme-li tedy gramotnost rozvíjet, je potřeba zajistit především vhodné prostředí, v němž má jedinec příležitost se vzdělávat v rámci svých možností a schopností.

Kirsch a Jungeblut (1986, s. 12) ve své výzkumné zprávě vyjadřují názor, že s narůstající gramotností vyvíjíme sofistikovanější ukazatele, jako stupně čtenářských dovedností nebo testy funkční gramotnosti. Je ale důležité zaměřit se na různé typy a úrovně gramotnosti charakteristické pro současnou společnost, nejen na počet (ne)gramotných – nelze rozlišovat pouze mezi „gramotnými“ a „negramotnými“.

1.1.2 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

Čtenářská gramotnost je důležitou součástí funkční gramotnosti. Jedná se o souhrn znalostí a schopností, díky kterým jedinec může pracovat s různými písemnými texty v běžném životě (například jízdni řady, návody). Zahrnuje nejen schopnost přečíst a pochopit text, ale také umění vyhledávat, zpracovávat, srovnávat informace z textu a reprodukovat jeho obsah (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 42).

Další autoři definují čtenářskou gramotnost následovně:

Ve výzkumu PIRLS 2011 je kolektivem autorů čtenářská gramotnost vymezena jako „*schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Mladí čtenáři mohou odvozovat význam z široké škály textů. Čtou, aby se učili, aby se začlenili do společenství čtenářů ve škole i v každodenním životě, a také pro zábavu.*“ (Mullis et al., 2010, s. 11).

Straková a kol. (2002, s. 10) pojmenovávají čtenářskou gramotnost jako „*schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*“

Z toho vyvozujeme, že čtenářská gramotnost spočívá nejen v porozumění základním denotačním významům textu, ale také v práci s daným textem (interpretace, analýza, pochopení konotačních významů textu). Zároveň tato gramotnost zvyšuje životní úroveň a společenskou hodnotu i sebeúctu jedince.

Čtenářská gramotnost je podstatná ve všech oblastech života / gramotnostech (například gramotnost sociální, umělecká nebo matematická) a z toho vyplývá její význam. Bez čtení a porozumění textu by bylo nemožné získat informace a znalosti v jiných oblastech. Například pro rozvíjení přírodovědné gramotnosti je třeba nejprve dojít k pochopení samotného textu o přírodovědných jevech, bez gramotnosti čtenářské je tento úkol nemožný (Najvarová, 2007, s. 79).

Testováním čtenářské gramotnosti se zabývají mezinárodní výzkumy (například PISA nebo již zmíněný PIRLS) (Najvarová, 2007, s. 79). Díky výzkumům PIRLS a PISA nabývá téma čtenářské gramotnosti v České republice na významu. Tyto výzkumy ale berou v úvahu jen určité složky čtenářství (ty, jež je možno testovat). Součástí čtenářské gramotnosti jsou ale i složky netestovatelné – hodnotová a postojová rovina (vztah ke čtení). Z tohoto důvodu je komplexněji vymezována takto: „*soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot*“ (Altmanová et al., 2011, s. 8).

Altmanová et al. (2011, s. 9) uvádí, že čtenářská gramotnost obsahuje všechny postoje, hodnoty, vědomosti a dovednosti, které jsou nutné k úspěšnému čtení různých typů textů a porozumění jim v různých situacích (individuálních i sociálních). Jedná se o rozvíjení schopností po dobu celého života jedince, které se prolínají na několika úrovních a jsou vzájemně propojené. Každá z rovin je důležitá a nelze ji opomíjet. Tyto roviny jsou vztah ke čtení, doslovné porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognice, sdílení a aplikace.

- Vztah ke čtení – Vnitřní potřeba číst a požitek z četby jsou předpokladem pro rozvoj čtenářské gramotnosti (Altmanová et al., 2011, s. 9).
- Doslovné porozumění – Pro čtenářskou gramotnost je zásadní, aby jedinec dokázal dekodovat texty a porozuměl jim na doslovné úrovni, a to s využitím existujících znalostí a čtenářských zkušeností (Altmanová et al., 2011, s. 9).
- Vysuzování a hodnocení – Čtenářsky gramotný jedinec musí být schopen vyvodit závěry z přečteného textu, kriticky hodnotit a posuzovat obsahy textů z různých perspektiv, a to včetně autorovy intence (Altmanová et al., 2011, s. 9).
- Metakognice – Schopnost a zvyk seberegulace je podstatnou součástí čtenářské gramotnosti, což znamená umění uvědomit si a reflektovat svůj záměr při čtení textu. Dle toho vybírat texty a způsob čtení, aktivně sledovat a hodnotit porozumění textu

a cíleně volit strategie vhodné pro porozumění, překlenutí obtížností v obsahu nebo složitostí vyjadřování (Altmanová et al., 2011, s. 9).

- Sdílení – Čtenářsky gramotná osoba je schopna sdílet své čtenářské prožitky, pochopení a porozumění textu s ostatními čtenáři. Své porozumění obsahům textů srovnává s interpretacemi, které sdílí širší společnost, přemýšlí o nich a věnuje také pozornost interpretačním shodám (Altmanová et al., 2011, s. 9).
- Aplikace – Je-li člověk čtenářsky gramotný, měl by být schopen využívat čtení jako prostředek sebezrovoje a aktivně ve svém životě aplikovat to, co se při čtení naučí (Altmanová et al., 2011, s. 9).

Z těchto rovin vycházejí také čtenářské strategie, které jsou dále využívány v praktické části této práce.

ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST VE VZTAHU K POJMŮM ČTENÍ, ČTENÁŘSTVÍ, POSTOJ KE ČTENÁŘSTVÍ, ČTENÁŘSKÝ POSTOJ A ČETBA

Čtenářská gramotnost je relativně nový pojem; do poloviny devadesátých let dvacátého století byly užívány (a stále hojně užívány jsou) termíny jako čtení, dovednost číst, proces čtení a další (Doležalová, 2014, s. 19). Pro porozumění komplexnosti tématu je proto třeba věnovat pozornost i dalším pojmům vztahujícím se ke čtenářské gramotnosti; konkrétně se budeme věnovat pojmům čtení, čtenářství, postoj ke čtenářství a čtenářský postoj a četba.

Průcha, Walterová a Mareš v Pedagogickém slovníku definují pojem čtení jako „*druh řečové dovednosti spočívající ve vizuální recepci znaků (slov, vět, neязыkových symbolů) ...*“ (2013, s. 42). Tyto znaky jsou podnětem pro kognitivní činnost, porozumění významu znaků. Průběh činnosti čtení se skládá z několika fází, jejichž cílem je v ideálním případě vést k porozumění textu a zpracování informací z něj. Čtení má z pedagogického hlediska zásadní význam pro čtenářskou gramotnost (jakožto její nedílná součást), která je základním předpokladem pro vzdělávání. Právě z těchto důvodů se výuka čtení začleňuje již do prvního ročníku základních škol, v ročnících vyšších se pak kultivuje a rozvíjí v hodinách literární výchovy (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 42).

Homolová (2013, s. 22) argumentuje, že počátky čtení můžeme sledovat od raného dětství. To se projevuje listováním v knihách a zkoumáním obrázků. Tyto obrázky v knihách

reprezentují symboly, jež jsou v očích dítěte obrázkovým písmem. Dítě toto obrázkové písmo čte tím, že ukazuje a jmenuje obrázky / symboly. Počet symbolů, které dítě rozeznává, se časem zvyšuje. Zároveň se zlepšuje i schopnost číst tyto obrázky s větší přesností. Tento proces se v průběhu času transformuje v rozeznávání symbolů konkrétních písmen abecedy.

Trávníček (2017, s. 22) definuje čtení takto: „*mediální a kulturní technika, dovednost, obecná schopnost porozumění textu...*“ Trávníček (2008, s. 20) rovněž uvádí, že čtení je činnost, která probíhá v prostorovém a časovém rámci, je zaměřená na knihy, vázána na čas, má motivaci, důvod a záměr. Čtení popisuje jako sociokulturní dovednost a poznamenává, že čtení se rovná duševnímu přisvojování knihy a čas s knihami strávený (Trávníček, 2008, s. 36).

Čtení lze tedy chápat jako kognitivní proces vázaný na čas, během něhož čtenář zpracovává čtený text. Tento proces obsahuje vnímání znaků a jejich spojování do celků, které umožňují pochopení významu textu.

Při definici následujícího termínu – čtenářství – Doležalová (2014, s. 63) zdůrazňuje, že čtenářství se rovná záměrnému rozvíjení četby, jež je podporováno různými institucemi. Přitom však upozorňuje na podstatný aspekt, a to že čtenářství vychází ze zájmu čtenáře, je motivováno vnitřními faktory. Ačkoliv během období dětství a dospívání čtenáře silně ovlivňuje motivace vnější ze strany okolí (učitelé, rodiče), je podstatné, aby zájem o čtení vycházel ze samotného čtenáře. Pojem čtenářství uvádí rovněž Trávníček (2017, s. 22) jakožto „*socio-kulturní návyk, cílené pěstování čtení*“. Konkrétnější vysvětlení tohoto termínu (obdobné jako u Doležalové) podává Trávníček (2008, s. 35). Tvrdí, že čtenářství je převážně spojeno s dětskou populací, označuje záměrný a plánovitý rozvoj čtenářských dovedností prostřednictvím školy, knihoven a dalších vzdělávacích institucí. Tento rozvoj mnohdy doprovází a podporují kampaně a podpůrné akce, které jsou organizovány institucionálně.

Homolová (2013, s. 30-32) ve vztahu ke čtenářství vymezuje další zásadní pojmy: postoj ke čtenářství a čtenářský postoj. Čtenářský postoj se formuje a rozvíjí až poté, co se jedinec stane čtenářem. Aktivně se formuje během procesu socializace – spontánnost a neplánovanost integrace do společnosti a formování postojů v časném dětství vede k intenzivnímu formativnímu zájmu o oblast čtenářství. V předškolním věku se čtenářský

postoj projevuje jako „*hodnotící vztah k faktu čtenářství – k „bytí čtenářem“*“, *k roli čtenáře i k předmětu zájmu čtenářů – knihám...*“ (Homolová, 2013, s. 32). Postoj ke čtenářství je pak manifestací komplexního vztahu jednotlivce k veškerým projevům umělecké literatury a procesu, jímž ji přijímá. Struktura tohoto vztahu se skládá z dílčích postojů a je zásadně složitější. Její pochopení vyžaduje znalost návyků jednotlivce a jeho čtenářských zájmů, které utvářejí souvislý celek. Tato struktura je jednoduše rozpoznatelná skrze množství a kvalitu jedincových tvrzení a jeho názorů na knihy, autory, knižní postavy a témata (Homolová, 2013, s. 30).

Posledním termínem, na nějž se zaměříme, je četba. Jiří Trávníček (2017, s. 22) formuluje definici četby tímto způsobem: „...*hodnotový a hodnotící akt, pro nějž je důležitý jak výběr a preference, tak výpovědní určitost...*“ Četba je v první řadě vztah, který vyžaduje dlouhodobý rozvoj a udržování, není utvářen jednorázově a nejedná se pouze o záměrnou a plánovanou aktivitu soustředěnou na knihy (Trávníček, 2008, s. 36). Doležalová (2014, s. 62) vymezuje četbu obdobně: „*čtenářská aktivita, která vykazuje hodnotový vztah ke knihám a k jejich výběru.*“ Drtina a Zika (1946, s. 117) se k termínu četba vyjadřují odlišně. Stanovují, že četba je materiál určen ke čtení: „*všechno, co bylo určeno k tomu, aby bylo čteno, ať to bylo psáno jakýmkoli způsobem.*“ Pojem však omezují čistě na ty konkrétní texty, u kterých můžeme usuzovat, že jsou napsány s určitou nezbytností a jejich záměrem je vyvolat u čtenáře komplexní a rozsáhlé představy (Drtina a Zika, 1946, s. 117).

1.1.3 UTVÁŘENÍ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI

Rosenblatt (1978, s. 16) ve své teorii transakčního vztahu k literárnímu dílu uvádí, že procesy a výsledky čtení a porozumění čtenému textu jsou ovlivněny několika faktory. Tyto faktory lze členit na exogenní a endogenní. Mezi exogenní faktory patří čtenářovy zkušenosti a znalosti, sociální kontext a samotný text. Endogenní faktory pak tvoří kontext, psychické předpoklady a kognitivní schopnosti čtenáře.

1. Exogenní faktory

- Čtenářovy předchozí zkušenosti a znalosti – životní zkušenosti, vzdělání, kulturní pozadí a osobní reference (Rosenblatt, 1978, s. 88).
- Sociální kontext – společenské okolnosti, vliv rodiny a školy (Rosenblatt, 1978, s. 174).

- Text – jeho forma, struktura a styl (Rosenblutt, 1978, s. 20).
2. Endogenní faktory
- Kontext – podmínky ve škole a třídě, programy pro rozvoj čtenářské gramotnosti (Taxová, 1992, s. 5-7).
 - Psychické předpoklady – psychické a smyslové funkce, představivost, soustředění, volní vlastnosti, předešlé zkušenosti, motivace a postoje (Doležalová, 2014, s. 23).
 - Kognitivní schopnosti – schopnost analyzovat, syntetizovat a interpretovat informace (Rosenblutt, 1978, s. 45).

Gramotnost se během života jedince postupně vyvíjí ve strukturovaných fázích. Tyto fáze korespondují s vývojem člověka a jeho věkovými specifiky. Lze odlišit celkem pět etap (Doležalová, 2014, s. 24-26):

1. Etapa spontánní gramotnosti (předškolní věk, zápis a čtení sdělení, nápodoba dospělých, vynořující se gramotnost)
2. Etapa elementární čtenářské gramotnosti (mladší školní věk, čtenářské dovednosti jsou neautomatizované a omezené, osvojení písemného kódu)
3. Etapa základní čtenářské gramotnosti (druhý až třetí rok výuky čtení, osvojení si dovednosti číst a psát s porozuměním, počátky studijního čtení)
4. Etapa rozvinuté základní čtenářské gramotnosti (časový rámec přechodu k rozvinuté čtenářské gramotnosti je individuální, vyšší úroveň kognitivní činnosti, rozvoj během základní školní docházky, automatizace čtenářských dovedností, hlubší interpretace, vyvození závěru z obsahu textu, plnohodnotná čtenářská gramotnost)
5. Etapa funkční gramotnosti (po dokončení základní školní docházky, součást celkové funkční gramotnosti)

1.1.4 ČTENÁŘSKÉ STRATEGIE

Čtenářské strategie představují metody či postupy, jež pomáhají čtenářům lépe pochopit čtený text. Tyto postupy jsou využívány vědomě a záměrně, s určitým úmyslem. Je podstatné klást důraz na čtecí proces, způsob, jakým přistupujeme ke čtení. Žáky je třeba vést k uvědomění toho, co se během čtení v jejich mysli odehrává. Tato kognitivní aktivita zahrnuje reflexi vlastního myšlení neboli metakognici (přemýšlení o přemýšlení).

Aby jedinec byl schopen tohoto přístupu, je nezbytné nejprve zhodnotit, co se děje v jeho mysli během procesu čtení (Whitcroft, 2010).

Čtenářské strategie lze dělit do tří skupin – před čtením, během čtení, po čtení. Toto dělení je didakticky opodstatněné; zaručuje aktivizaci, zapamatování poznatků a hluboké porozumění (Doležalová, 2014, s. 43):

1. Fáze před čtením – motivace čtenáře, aktivizace již existujících poznatků
2. Fáze během čtení – porozumění obsahu textu, dosažení stanovených cílů
3. Fáze po čtení – hlubší porozumění a zapamatování textu

Toto členění není jediné existující. Například Fry (1997, s. 51) rozděluje čtenářské strategie podle druhu čtení:

- Rychlé orientační čtení – vyhledávání specifických informací
- Kritické čtení – výběr myšlenek vyžadujících detailní analýzu
- Estetické čtení nebo čtení pro vlastní potěšení – zábava, čtenář oceňuje styl a dovednost autora

Hejsek (2014, s. 36) obdobně vymezuje následující čtenářské strategie dle způsobu vyhledávání informací v textu:

- Skimming (kurzorické čtení) – čtení zběžné, rychlé tempo, zachycení hlavní myšlenky
- Skipping (selektivní čtení) – výběr částí textu, kterým se bude čtenář věnovat
- Scanning (skenování) – vyhledávání konkrétních informací
- Statarické čtení – důkladné čtení, rychlost čtení závisí na schopnostech čtenáře

Podle Millerové (2002, s. 8) výzkum ukázal, že aktivní, přemýšliví a zdatní čtenáři konstruují význam pomocí následujících strategií:

- Aktivace relevantních předchozích znalostí
- Vytváření vizuálních a jiných smyslových obrazů
- Vyvozování závěrů, vytváření kritických úsudků, interpretování textu
- Kladení otázek sobě, autorům i textu
- Určování hlavních myšlenek textu
- Syntéza přečteného

K výše jmenovaným strategiím pak Keene a Zimmermannová (1997) přidávají strategii sledování porozumění a zjednání nápravy. Hejsek (2014, s. 38) v souladu s nimi a na základě publikace Millerové (2002, viz výše) vymezuje čtenářské strategie takto:

- Hledání souvislostí – mezi textem a čtenářem (jak téma koresponduje s vlastními zkušenostmi); mezi textem a světem kolem čtenáře; mezi dvěma texty
- Usuzování a předvídání – nacházení skrytého významu textu; co chce autor sdělit
- Určování hlavních myšlenek a témat
- Syntéza – kombinování přečtených informací s těmi již známými
- Sledování porozumění – zastřešující strategie, ostatní strategie jsou spojeny s cílem porozumění textu
- Vytváření představ – jak něco z textu voní, chutná, vypadá
- Kladení otázek k textu – ve všech fázích (před, během i po čtení) čtenář klade otázky a hledá na ně odpověď

Pro účely této práce je využito dělení na skimming, skipping, scanning a starácké čtení souběžně se strategiemi podle Hejska (2014) – hledání souvislostí, usuzování a předvídání, určování hlavních myšlenek a témat, syntéza, sledování porozumění, vytváření představ a kladení otázek k textu.

1.2 MULTIMODALITA

Multimodalita byla původně asociovaná s recepcí podnětů a informací skrze rozličné smysly. V dnešní době je primárně vázána na sémiotické systémy a je závislá na různých typech percepce. Jedná se o charakteristickou vlastnost lidské komunikace, která ovlivňuje i vzdělávací proces. Multimodalita je tedy nedílnou součástí toho, jak lidé interagují a předávají informace. Multimodální přístup ke komunikaci má významnou roli ve způsobu, jakým je vzdělávání vedeno a jak jsou sdíleny znalosti. Zahrnuje kombinaci více způsobů vyjádření, jako je verbální komunikace, vizuální prvky, zvuk, gesta a další výrazové prostředky (Vužňáková et al., 2022, s. 237-239).

Nejvýše hodnocené žánry, jako literární romány, akademická pojednání nebo úřední dokumenty, byly dříve zcela bez ilustrací a měly graficky jednotné stránky – jednalo se o texty monomodální. Namísto toho se nyní posouváme k takovému pohledu na multimodalitu, ve kterém běžné sémiotické principy fungují v různých modech. Jako multimodální lze tedy vnímat veškeré texty, protože zahrnují integraci několika sémiotických modů (Kress, Van Leeuwen, 2001, s. 1-2). Toto tvrzení podporuje názor, že i texty, které jsou tradičně považovány za monomodální, jsou ve skutečnosti multimodální, neboť nemohou být zrealizované, aniž by v průběhu tvorby došlo k výběru prvků určitých sémiotických systémů, jako je font písma, rozložení textu nebo barva (Boeriis, Nørgaard, 2015).

Edukační proces lze rovněž vnímat jako druh multimodální komunikace, jelikož se jedná o kombinaci jazyka (řeči) s gesty a pohyby. Multimodální charakter výuky není spojen pouze s přítomností různých sémiotických systémů, ale také se zesílením využití informačních technologií a elektronických médií jako běžných nástrojů výuky (Vužňáková et al., 2022, s. 239).

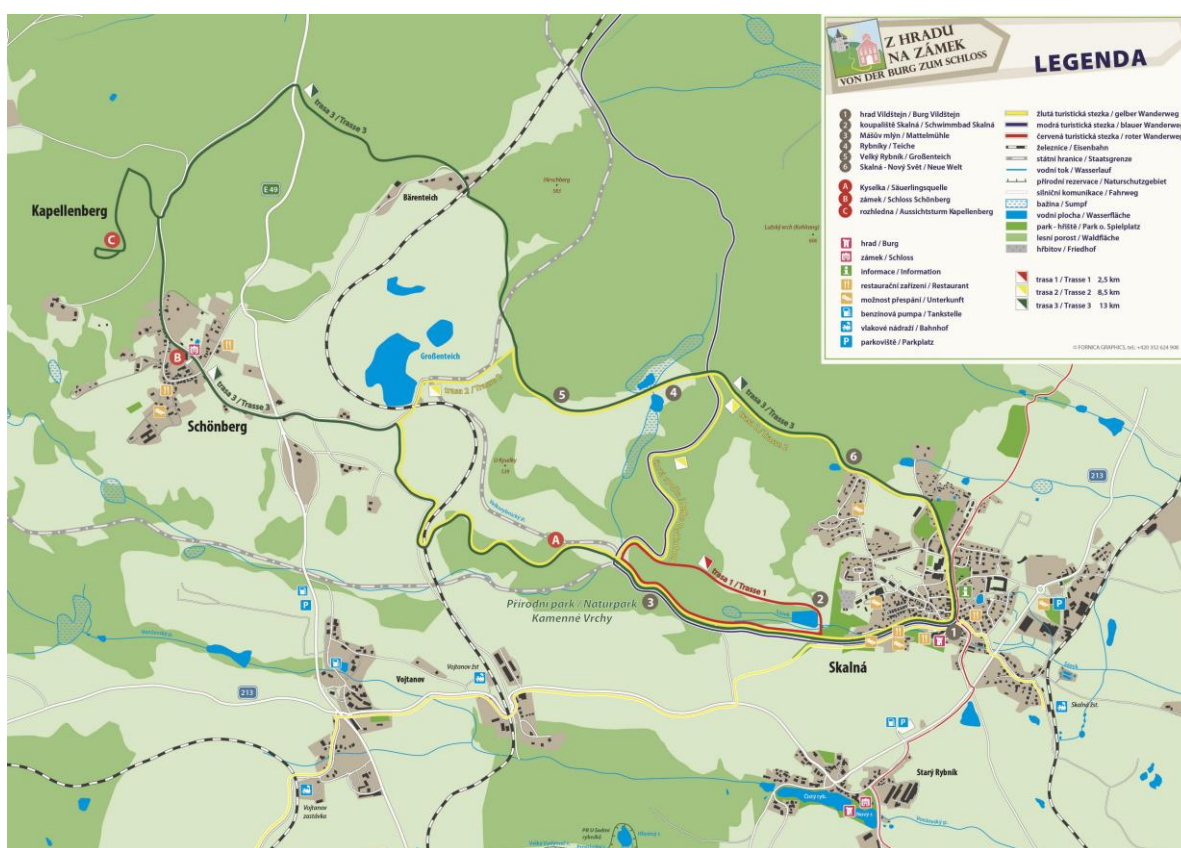
Multimodální přístup je v rámci vytvořené naučné stezky využit několika způsoby. Stezka je vedena rozmanitými přírodními prostředími (les, pole, městské chodníky) a zároveň jsou pracovní listy funkčně doplněny různými fonty písma, barvami, ilustracemi a podobně. Tím se zvyšuje motivace žáků ke čtení těchto textů. Texty se nenachází jen v tradiční podobě, černobíle natištěné na papíru, objevují se například zasazené v krajíně přírodní rezervace na informačních tabulích. Vytváření inspirativního prostředí

a podněcování motivace k porozumění textu je umocňováno nejenom multimodálními prvky, ale také pomocí autenticity vybraných textů.

Odráží-li se učební obsah ve skutečném světě a je-li propojen s reálnými situacemi, Žáci nacházejí význam a relevanci vlastního učení. Využité autentické texty (viz pracovní listy níže) žáky oslovují a aktivují jejich motivaci porozumět získaným informacím a aplikovat je. Zároveň žáci přímo v prostředí stezky poznávají, že porozumění textu je zásadní pro běžný život. Vybrané texty se vyskytují přímo na cedulích rezervace a muzea, ale také na pracovních listech. Texty z pracovních listů pocházejí z dostupných internetových zdrojů, což podle Vužňákové (2022, s. 239) podporuje multimodální charakter výuky.

1.3 STEZKY MĚSTA SKALNÁ

Ve městě Skalná začínají (a zároveň i končí) celkem tři okružní naučné stezky, které vznikly v roce 2014 jako součást přeshraničního projektu „Z hradu na zámek“. Každá ze stezek je jinak dlouhá, což nabízí návštěvníkům variaci. První trasa měří dva a půl kilometru, druhá osm a půl a třetí, nejdelší, stezka má celkovou výměru třináct kilometrů. Delší dvě ze stezek vedou do německého Schönbergu. Trasa 3 turisty dovede k hradu Schönberg a na rozhlednu Kapellenberg. Absolvování těchto stezek návštěvníkovi umožní nejen poznání historie okolních lokalit, ale také přinese potěšení z krásné přírody a malebných výhledů (Oficiální stránky města Skalná, 2020).

Mapa 1: Trasy naučných stezek „Z hradu na zámek“

Nevýhodou stezek je nedostatečné značení, kvůli kterému je poměrně jednoduché se po cestě ztratit (vlastní zkušenost). Na trase se nachází celkem šest informačních cedulí. Ty obsahují údaje o trase stezek a historii některých památek či zajímavých míst. Jako pozitivum vnímám, že na tabulích není mnoho textu, proto i méně zkušení čtenáři s jejich četbou nemají problém (viz obrázek 1). Na druhou stranu, některé tabule neobsahují text žádný, jedná se jen o mapu stezky (viz obrázek 2). Za motivační prvek považuji tvorby

vyrobené z přírodních materiálů a další cedule sloužící jako „výzdoba“, která je rozmístěna po celé trase naučné stezky (viz obrázky 3 a 4). Tyto dekorace podporují aktivizaci a udržují pozornost návštěvníků.

Obrázek 1: Informační tabule č. 1

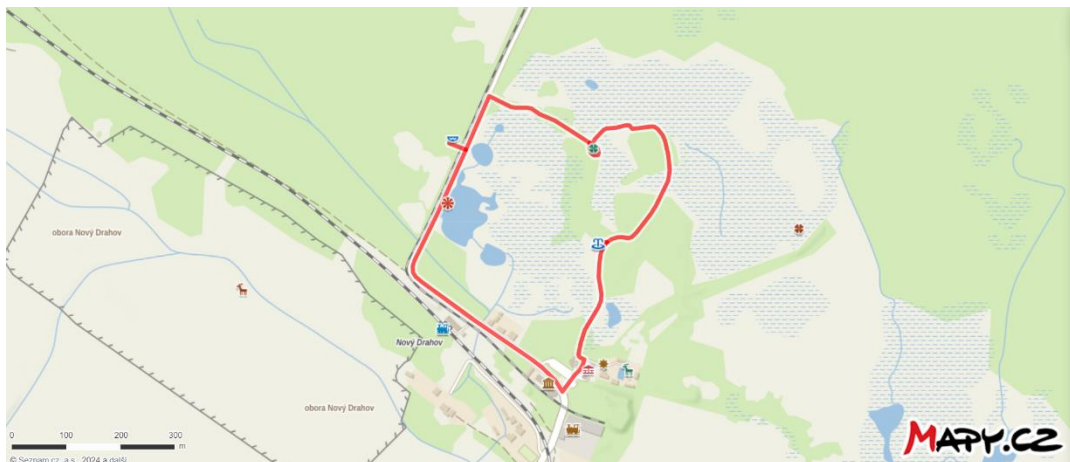
Obrázek 2: Informační tabule č. 6

Obrázky 3 a 4: „Výzdoba“ stezky

PŘÍRODNÍ REZERVACE SOOS

Přírodní rezervace SOOS, která se nachází v Kateřině – části města Skalná, svým areálem rovněž vede naučnou stezku (mapa 2). Tato stezka je dlouhá přibližně kilometr a dvě stě metrů a nachází se na ní množství informačních tabulí (obrázky 5 a 6). Tyto tabule obsahují popisné a informativní texty o fauně, floře a dalších přírodních úkazech vyskytujících se v rezervaci a jsou doprovázeny fotografiemi, ilustracemi a infografikami.

Mapa 2: Naučná stezka SOOS

Obrázky 5 a 6: Informační tabule v rezervaci SOOS

Národní rezervace SOOS je unikátním jevem na území České republiky. Vývoj krajiny byl ovlivněn geomorfologickými procesy, přičemž zvláštní význam měla pozdní vulkanická aktivita trvající do brzkého období čtvrtohor (Brož, 1989). Jedná se o rozlehlý areál rašelinišť, slatinišť a mokřadů. Vyvěrají zde minerální prameny a mofety (Brož a Rolková, 2009, s. 2). Oxid uhličitý, který z mofet vyvěrá, znemožňuje v jejich přílehlém okolí růst flóry (Brož, 1989). V lokalitě SOOSu se nachází rozmanité rostlinstvo i živočichové, včetně několika vzácných a ohrožených druhů (Mačát, 2010). Z těchto důvodů plyne i atraktivita rezervace a motivace pro její využití v této práci.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Oblast města Skalná a její okolí bohužel nenabízí mnoho zajímavých míst, která by žáky druhého stupně základní školy lákala. Výjimkou je národní přírodní rezervace SOOS přezdívaná „český Yellowstone“. Jakožto rarita toto místo přitahuje desetitisíce návštěvníků ročně. Výlety sem pořádají školy nejen z Karlovarského kraje.

Navržená stezka je určena pro žáky sedmých a osmých ročníků základních škol. Cílem stezky je žáky seznámit s přírodní rezervací SOOS, pověstmi z oblasti Chebska a dalšími zajímavostmi z regionu. Stezka má dvě varianty. První varianta je delší, předpokládaný čas nutný pro její absolvování je přibližně sedm vyučovacích hodin. Předpokládaný čas potřebný pro absolvování krátké varianty je zhruba pět vyučovacích hodin. Stezka je zamýšlena pro dvacet až dvacet pět žáků. Žáci budou rozděleni do skupin tvořených třemi až čtyřmi žáky.

Jako motivační prvek během stezky slouží honba za tajemstvím – žákům je zatajeno, kde je cíl trasy. Stezkou žáky provádí pracovní listy, za jejichž splnění získávají části pověsti, ze kterých luští, kam je stezka zavede.

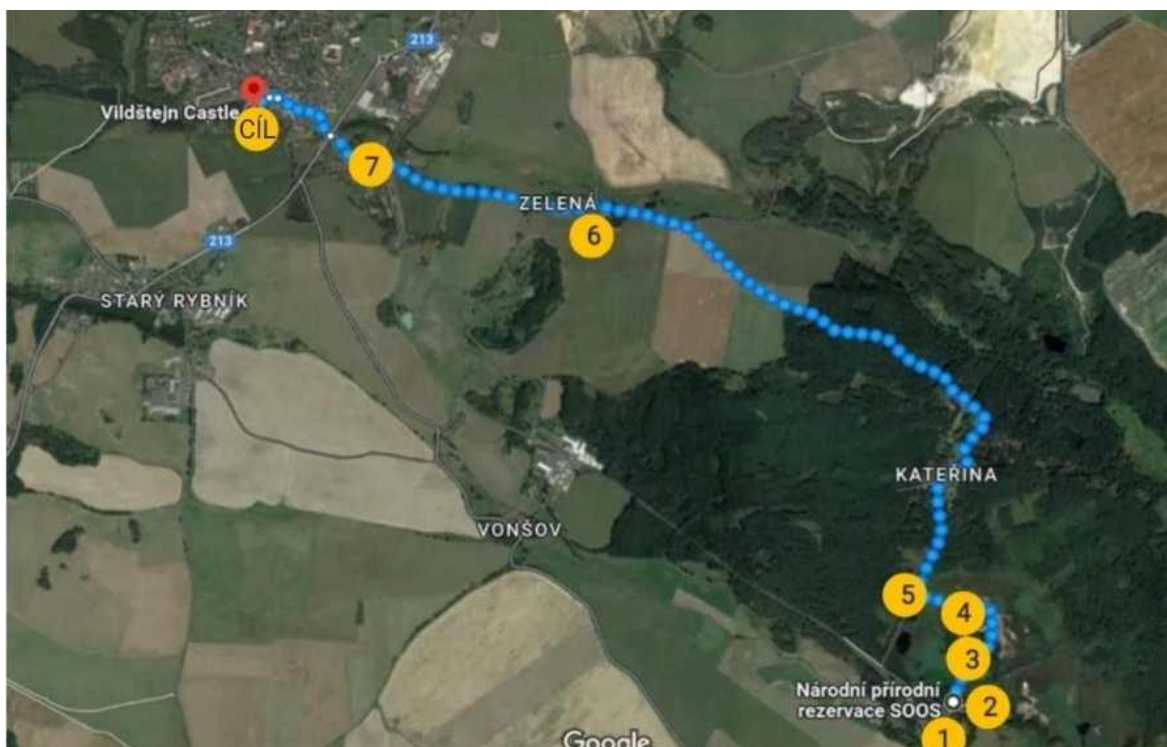
2.1 TRASA

Trasa vytvořené stezky je dlouhá necelých šest kilometrů, začíná v areálu přírodní rezervace SOOS, vede přes naučnou stezku SOOS, obcí Kateřina až k hradu Vildštejn ve městě Skalná, kde končí. V areálu rezervace se nachází povalové chodníky. Trasa dále vede po cyklostezce lesem a mezi poli. Na okraji města Skalná se přechází přes železniční přejezd a následuje cesta po městských chodnících. Na stezce se nachází sedm stanovišť. Stanoviště nejsou rovnoměrně rozložena po celé stezce, většina zastavení je koncentrována v přírodní rezervaci SOOS (stanoviště 1-5, viz mapa 3).

Trasa stezky vede různými typy přírodních prostředí, což přispívá k multimodalitě vytvořené stezky:

- Přírodní rezervace
- Obec Kateřina
- Les
- Pole
- Město Skalná

K prvnímu bodu stezky, rezervaci SOOS, se lze pohodlně dostat osobním vlakem. Železniční stanice Nový Drahov se nachází pouhých dvě stě padesát metrů od areálu. Totéž platí i pro cílové zastavení – hrad Vildštejn. Město Skalná disponuje vlakovou i autobusovou dopravou na trase Cheb – Luby u Chebu.

Mapa 3: Trasa naučné stezky

2.2 ZASTAVENÍ NAUČNÉ STEZKY

Na trase se nachází celkem sedm zastavení. Žáci plní pracovní listy, ve kterých pracují s texty různého typu a kvality. Texty jsou vědomě vybrané tak, aby rozvíjely různé čtenářské strategie. Zároveň jsou pracovní listy tvořeny tak, aby podporovaly multimodální charakter moderní výuky. Pracovní listy rovněž zajišťují mezioborový přesah v oblasti přírodopisu, zeměpisu a poznávání regionálních prvků, hudební a tělesné výchovy, matematiky, literatury a všeobecného přehledu. Po splnění pracovního listu skupina žáků obdrží část pověsti a jednotlivé části skládají podle textové návaznosti. Tato pověst žákům napoví, kam stezka vede, což je jim zatím zatajeno (na prvním zastavení dostanou hádanku, kterou by jim měla pověst pomoci vyluštit). Cíl trasy by žáci měli uhodnout nejpozději na stanovišti číslo sedm. Vzhledem k tomu, že naučná stezka je koncipována jako honba za tajemstvím, je vhodné po příchodu do cíle (hrad Vildštejn) žáky nějak odměnit.

Představení stezky

Žákům jsou sděleny informace o stezce, jsou nastavena pravidla bezpečnosti a vyučující krátce s žáky pohovoří o čtenářských strategiích. Učitel žáky rozdělí do skupin a vysvětlí princip skupinové práce a jejich role.

Zastavení číslo 1

Žáci jsou seznámeni s úvodním motivačním textem (hádankou). První pracovní list se věnuje čtení informací z grafu. Pracovní list krátké varianty je zkrácený, obsahuje méně otázek.

Zastavení číslo 2

Žáci podle mapy hledají v areálu přírodní rezervace SOOS odpovědi na otázky v zadání s možností výběru.

Zastavení číslo 3

Žáci porovnávají dva texty o Císařském prameni a do Vennova diagramu zaznamenávají informace.

Zastavení číslo 4

Žáci pracují s uměleckým textem (pověst z oblasti Chebu). Předvídají a usuzují, co bude následovat / co předcházelo na základě dostupných částí textu. V krátké verzi stezky žáci vykonají fyzický úkol, následně předvídají a usuzují, co bude následovat / co předcházelo na základě dostupných částí textu.

Zastavení číslo 5

Žáci vytváří grafický organizér pomocí klíčových slov. Sestaví výpisky o přírodní rezervaci SOOS. U dlouhé verze by měl grafický organizér být dokončen. U krátké verze žáci naznačí, jak by vypadal (s organizérem lze dále pracovat ve škole).

Zastavení číslo 6

Žáci doplňují informace ze souvislého textu (literárního životopisu) do životopisu strukturovaného, vyhledávají specifická slova.

Zastavení číslo 7

Dlouhá verze stezky obsahuje fyzický úkol. V krátké verzi místo fyzického úkolu žáci zpívají. V obou verzích pak žáci sestavují text podle textové návaznosti a korigují své předpoklady ze zastavení číslo čtyři. Dlouhá verze navíc obsahuje úkol, ve kterém žáci rozliší zápletku a její řešení.

2.3 PŘÍPRAVA NA ABSOLVOVÁNÍ STEZKY

Před samotným absolvováním stezky je nutno provést přípravu. Žáky i jejich rodiče informujeme o akci s dostatečným předstihem. Je žádoucí žáky během výuky před realizací stezky seznámit se čtenářskými strategiemi a popřípadě i dalšími metodami, které jsou v pracovních listech naučné stezky využity (například Vennovy diagramy nebo grafické organizéry).

Vstup do areálu SOOS je placený, proto je vhodné vybrat peníze od žáků s předstihem. Zároveň je nutné předem zjistit dostupnost rezervace SOOS. V některých měsících je rezervace zavřena nebo je její provoz omezen. Otevírací dobu a cenu vstupného naleznete na webových stránkách muzea Františkovy Lázně (<https://www.muzeum-frantiskovylazne.cz/cz/oteviraci-doba-a-vstupne-soos>).

Žáky upozorníme, aby měli vhodné oblečení a obuv (včetně pláštěnky v případě nepříznivého počasí). Vzhledem k tomu, že stezka je plánovaná na celou vyučovací dobu jednoho dne, je třeba, aby žáci byli vybaveni svačinou a dostatečným množstvím tekutin. Důležitou součástí výbavy jsou také psací potřeby a podložka na psaní (desky s klipem). V ideálním případě zapůjčí desky škola a žáci dostanou všechny pracovní listy již sepnuté v deskách.

Seznam pro žáky:

- Vhodné oblečení a obuv, pláštěnka
- Svačina a pití
- Psací potřeby
- Popřípadě desky nebo podložka na psaní

Učitel se seznámí s metodikou (přílohy 1 a 3) a vytiskne pracovní listy (přílohy 2 a 4). Doporučujeme tisknout jednostranně, aby žáci při práci s textem nemuseli papír obracet a pracovalo se jim tak pohodlněji. Rovněž je možné tisknout dva listy na jeden papír formátu A4. Ačkoliv jsou pracovní listy barevné, barevný tisk není nutný. Doporučujeme však vytisknout barevně první strany prvního a druhého zastavení – grafy a mapa tak budou lépe čitelnější. Sada pracovních listů je nutná pro každou skupinu (tři až čtyři žáci). Dále je třeba vytisknout list s popisem činností jednotlivých rolí a tabulkou pro zaznamenávání jejich naplňování (příloha 5) – rovněž pro každou skupinu. Tyto archy se liší podle počtu žáků ve skupině (tři nebo čtyři).

Za každý správně vyplněný pracovní list obdrží žáci část pověsti, podle které hádají, kam stezka vede. Jedná se o pověst Vildštejnské rusalky, která byla sepsána Mirou Mladějovskou (1948). Je třeba pověst podle počtu skupin vytisknout a rozstříhat na části (příloha 6). Pro ušetření času a zjednodušení průběhu stezky je vhodné pracovní listy sepnout do desek ještě před začátkem exkurze. Každá skupina tak obdrží vše potřebné najednou.

Seznam pro učitele:

- Tisk pracovních listů (sada pro každou skupinu) – barevně první strany zastavení jedna a dva, jinak černobíle, jednostranně nebo dva listy na jeden papír (dlouhá varianta v příloze 2, krátká varianta v příloze 4)
- Tisk listů pro zaznamenávání skupinové práce (jeden pro každou skupinu, dle počtu žáků ve skupině) – černobíle, jednostranně (příloha 5)
- Tisk a rozstřihání pověsti (sedm částí pro každou skupinu) – černobíle, jednostranně (příloha 6)

2.4 METODIKA PRO UČITELE

Metodika pro každé stanoviště obsahuje:

- Vzdělávací obor
- Tematický celek
- Oborový cíl
- Čtenářský cíl
- Čtenářská strategie
- Metody
- Časová dotace
- Pomůcky
- Stručný popis aktivity
- Část pověsti, kterou žáci dostanou za splnění daného pracovního listu
- Řešení pracovního listu

Byly vytvořeny dvě verze naučné stezky. Informace vztahující se ke změnám provedeným v pracovních listech pro krátkou variantu jsou označeny ikonou pířka.

Metodiky pro obě varianty jsou uvedeny zvlášť v přílohách. Příloha 1 pro metodiku dlouhé verze a příloha 3 pro metodiku krátké verze. Příloha 2 obsahuje pracovní listy pro dlouhou verzi, příloha 4 pak pracovní listy pro variantu krátkou. Přílohy 5 a 6 obsahují další materiály potřebné pro absolvování stezky – tabulky pro zaznamenávání rolí (příloha 5) a pověst dělenou na sedm částí (příloha 6).

2.4.1 INSTRUKCE, PŘEDSTAVENÍ STEZKY

Před prvním zastavením, které se nachází v areálu přírodní rezervace SOOS, je nutné předat žákům instrukce a stezku představit. Není určen žádný konkrétní bod, ale doporučujeme místo, kde je možnost sezení. Například bistro U Hulvy, pokud zde nebude velké množství návštěvníků, nebo altánek nacházející se v areálu rezervace.

Nejprve učitel seznámí žáky se stezkou. Stezka je zaměřena na propojení regionálních prvků s rozvojem čtenářské gramotnosti. Absolvováním stezky by žáci měli

získat základní informace o přírodní rezervaci SOOS, seznámit se se dvěma pověstmi z oblasti Chebska a získat informace o oblasti města Skalná.

Trasa je dlouhá necelých šest kilometrů. Začátek stezky se nachází v areálu rezervace SOOS. Stezka kopíruje trasu naučné stezky SOOS po povalových chodnících a napojuje se na cyklostezku 2133, která vede až do města Skalná. Žákům je zatajeno, kam stezka vede, cíl trasy musí sami uhádnout podle pověsti, jejíž části získávají za splněné úkoly. Celkem se na stezce nachází sedm zastavení, na kterých žáci plní pracovní listy s úkoly, ve kterých využívají čtenářské strategie (viz mapa 3). Prvních pět zastavení se nachází v areálu přírodní rezervace SOOS a na její naučné stezce. Šesté zastavení je u kapličky Panny Marie, sedmé se nachází na hřišti ve městě Skalná. Odtud stezka pokračuje na hrad Vildštejn, kde končí.

S žáky si je nutno nastavit pravidla bezpečnosti při absolvování stezky:

- K dalšímu stanovišti se přesouváme vždy společně.
- Nesestupujeme z cesty či chodníku.
- Neškodíme okolní přírodě (trhání rostlin, odhazování odpadků).
- Mobilní telefony používáme pouze k focení, pokud není dovoleno jinak.
- Spolupracujeme v určených skupinách.
- Chováme se k sobě i kolemjdoucím s respektem.

PRINCIP NAUČNÉ STEZKY

Žákům je vysvětlen princip naučné stezky. Na každém stanovišti je čeká pracovní list. Po jeho správném vyplnění obdrží část pověsti. Části pověsti musí žáci poskládat podle textové návaznosti a z pověsti vyvodit, kde se nachází cíl trasy. Pověst není přímo o hradu Vildštejn, odehrává se v jeho okolí, ale je to jediné místo, které je konkrétně pojmenované. Náповědou může být žákům hádanka, která je zadána na prvním zastavení.

Stezka je koncipována jako honba za tajemstvím – s cílem stezky nejsou žáci seznámeni, což může sloužit jako motivační prvek a probouzet zvědavost. Jsme si rovněž vědomi, že tento fakt může být pro některé žáky demotivující. Vzhledem k tomu, že stezka je koncipována jako honba za tajemstvím, je vhodné na jejím konci žáky nějak odměnit.

Žáci pracují ve skupinách po třech až čtyřech. Stezka svým obsahem předpokládá plnění v heterogenních skupinách tak, aby nedošlo ke znevýhodnění mezi žáky. Skupiny

by proto měly být co do výkonnosti vyvážené. Z tohoto důvodu provádí rozdělení žáků do skupin učitel.

Po rozdělení do skupin žáci obdrží desky s pracovními listy a seznámí se s rolemi, které budou plnit. Tyto role se na každém zastavení obměňují. Žáci by se měli prostřídat tak, aby si každý z nich vyzkoušel každou roli. Toto žáci zaznamenávají podpisem do tabulky 1 – skupiny o třech žácích, popřípadě do tabulky 2 – skupiny o čtyřech žácích (viz níže, tabulky pro tisk k nalezení v příloze 5). Role jsou následující:

- **Vedoucí** je zodpovědný za fungování skupiny. Dohlíží, že skupina pracuje, a to včetně samotného vedoucího. Zajišťuje, že všichni členové skupiny jsou vyslyšeni a chovají se k sobě s respektem. V případě neshod nebo odlišných názorů urovnává spory a tvoří kompromisy.
- **Zapisovatel** zapisuje návrhy a odpovědi, na kterých se skupina dohodne. Píše čitelně a pravopisně správně. Nosí desky a hlídá pracovní listy.
- **Čtenář** předčítá zadání úkolu a zapsané návrhy a odpovědi. Pokud je třeba, cokoliv přečte znovu. Čte srozumitelně a dostatečně nahlas tak, aby ho slyšela jen jeho vlastní skupina.

V případě, že žáci pracují ve skupině po čtyřech, přidává se čtvrtá role:

- **Kontrolor** kontroluje, že čtenář čte, co má a že zapisovatel píše čitelně a pravopisně správně. Kontroluje, že zadání pracovního listu je splněno a že skupina dodržuje pokyny. Připomínky sděluje slušně a s respektem. Pokud to zadání vyžaduje, prezentuje výsledky své skupiny ostatním.

	Zastavení 1	Zastavení 2	Zastavení 3	Zastavení 4	Zastavení 5	Zastavení 6	Zastavení 7
Vedoucí							
Zapisovatel							
Čtenář							

Tabulka 1: Rozpis rolí pro skupinu o třech žácích

	Zastavení 1	Zastavení 2	Zastavení 3	Zastavení 4	Zastavení 5	Zastavení 6	Zastavení 7
Vedoucí							
Zapisovatel							
Čtenář							
Kontrolor							

Tabulka 2: Rozpis rolí pro skupinu o čtyřech žácích

V případě, že se žákům na některém ze stanovišť nepodaří získat část pověsti, mohou ji získat dodatečně splněním náhradního úkolu. Náhradní úkoly jsou zadávány skupinám po cestě mezi stanovišti, aby byl ušetřen čas a předešlo se tak prodlevě mezi tím, kdy žáci získali část pověsti za splnění pracovního listu, a tím, kdy ji získali žáci za náhradní úkol. Náhradní úkoly jsou fyzického charakteru, aby nedošlo ke znevýhodnění slabších žáků a zároveň se tak předchází přesycení informacemi.

NÁHRADNÍ ÚKOLY

Jak bylo výše zmíněno, nepodaří-li se žákům na některém ze zastavení získat část pověsti, mohou splnit náhradní úkol. Tyto úkoly jsou fyzického rázu. Navrhované náhradní úkoly:

- **Štafeta** – je určen libovolný bod (například strom, konec cesty), ke kterému žák musí doběhnout a vrátit se zpět ke své skupině. Při návratu si musí plácnout se spolužákem, který poté vyběhává k určenému bodu. Takto se prostřídají všichni žáci ze skupiny.
- **Kačeři** – je vymezena libovolná trasa, kterou žáci musejí ujít jako kačeři (v podřepu).
- **Sběrači** – žáci sbírají po cestě kamínky, šišky nebo listy, které je zaujmou (nic netrhat, neničit přírodu).
- **Skokani** – je vymezena libovolná trasa, kterou žáci musejí skákat po jedné noze (popřípadě snožmo).

2.4.2 ZASTAVENÍ ČÍSLO 1

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura; Matematika a její aplikace
Tematický celek	Čtení infografického textu; Závislosti, vztahy a práce s daty
Oborový cíl	Žák z grafu vyčte požadované informace. Žák interpretuje informace z grafů. Žák porovná údaje z grafů. Žák používá matematické operace sčítání a odčítání.
Čtenářský cíl	Žák v grafu čte s porozuměním. Žák v grafu vyčte požadované informace.
Čtenářská strategie	Hledání souvislostí, starácké čtení
Metoda	Čtení z grafu
Časová dotace	15 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby, kalkulačka

Vyučující se nejprve žáků zeptá, jestli v SOOSu již někdy byli a jestli si myslí, že je populární a pro turisty lákavý, popřípadě proč. Pak žáci odhadují, kolik lidí SOOS navštíví ročně. Z grafu poté vyčtou, jak přesné jejich odhady byly. Následovně žáci pracují s pracovním listem, na kterém již mají veškeré instrukce a hádanku. Pracují v určených skupinách. Po vyplnění pracovního listu přichází společná kontrola.

Pracovní list obsahuje také bonusovou otázku. Její řešení předpokládá uvažování ve společenském kontextu. Žáci vyvozují závěr z grafu a zároveň z úrovně svých kognitivních znalostí společenského kontextu.

Pokud jsou správně zodpovězené alespoň tři otázky, skupina žáků dostane část pověsti (Mladějovská, 1948):

„Naber vody, do které jsme uložily život a ty žal. Rytíři dones lék darovaný lesem.“

Blance při těchto slovech tak prudce zabušilo srdce, že cítila každý jeho úder až do temene hlavy. Plna naděje a snahy nabrala si do džbánku vody a donesla na hrad pro nemocného prince. Od toho dne nosila na hrad vodu po celou řadu vleklých týdnů.

Již padalo listí a smutně šuměl les. Tráva žloutla a v dálce se ozýval říjící jelen. Vše se kolem studánky změnilo, pouze voda bublala stejně jako tenkrát v parný letní den, kdy Blanka po prvé spatřila rytíře. Jako obvykle přišla a nabírala ze studánky vodu, do které kanuly její slzy. Zalekla se, když zcela znenadání ji někdo uchopil za paži. Poohlédla se a radost ji zalila – před ní stál rytíř.

Slovníček

- kanuly – kapaly

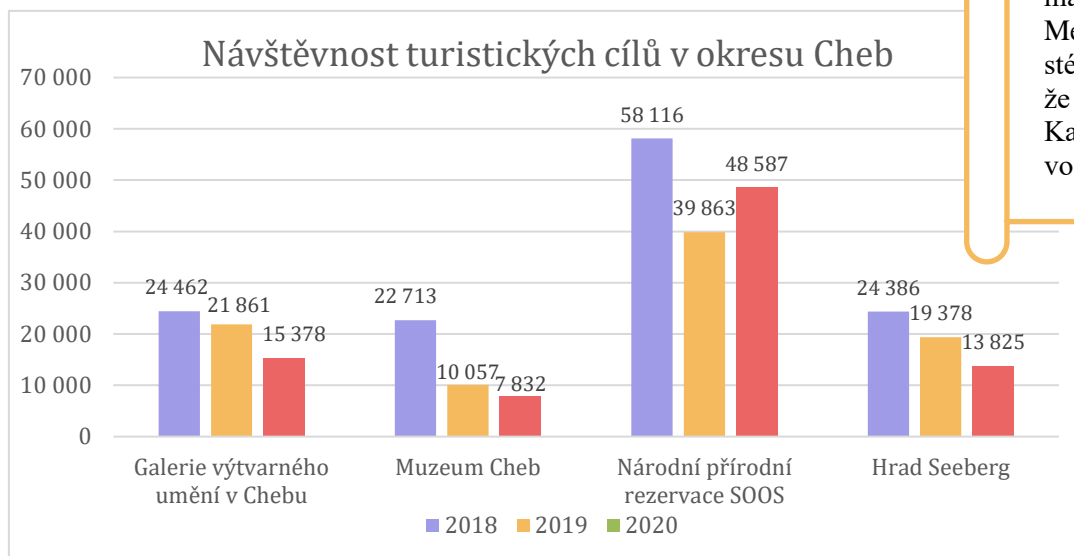

Krátká verze obsahuje méně otázek.

ZASTAVENÍ ČÍSLO I

Hádanka, která Vás dovede k cíli:

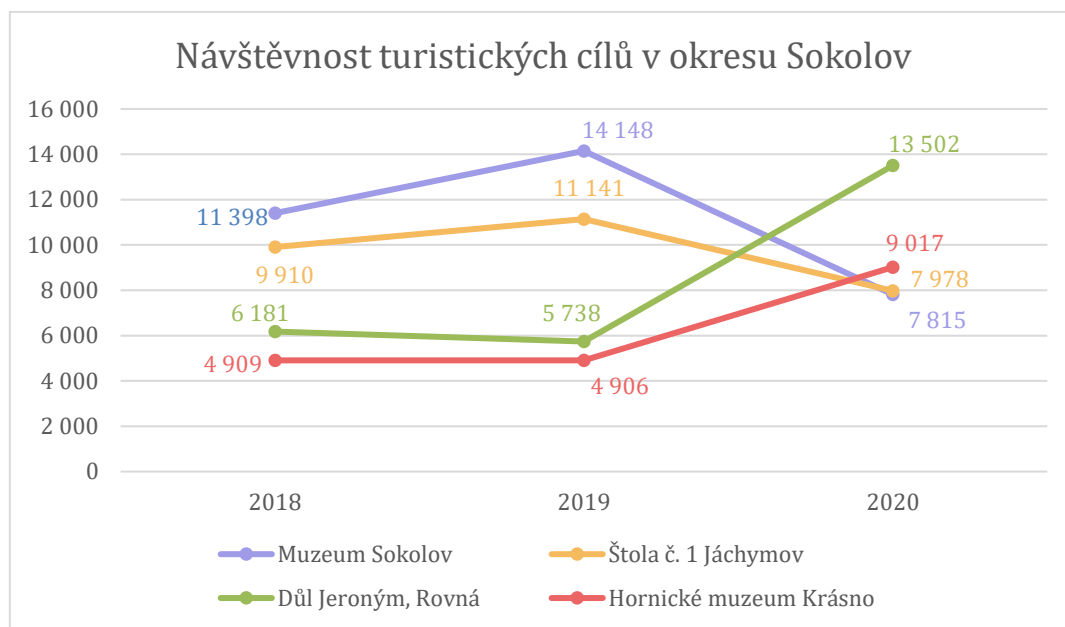
Na jeho úpatí pramen je kouzelný,
rytíř tu churaví, morbus má smrtelný.
Mezi zdmi matka jeho sténá,
že oženit ho chtěla.
Kam sličná panna nosívá vodu, co slzy její skrývá?

Graf 1: Návštěvnost muzeí a galerií v okrese Cheb (vybrané instituce). Zdroj grafu vlastní.

Zdroj dat: *Návštěvnost muzeí a galerií v krajích v roce 2020*. Dostupné z:

https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2022/11/navstevnost_muzei-a-galerii_2020__opraveno.pdf. [cit. 2023-08-13].

Graf 2: Návštěvnost muzeí a galerií v okrese Sokolov. Zdroj grafu vlastní. Zdroj dat:

Návštěvnost muzeí a galerií v krajích v roce 2020. Dostupné z:

https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2022/11/navstevnost_muzei-a-galerii_2020__opraveno.pdf. [cit. 2023-08-13].

Porovnejte údaje z grafů a odpovězte na otázky. K výpočtům můžete použít kalkulačku.

1. Který turistický cíl v okrese Cheb měl největší návštěvnost v roce 2019 a kolik návštěvníků jej navštívilo?

Přírodní rezervace SOOS, 39 863 návštěvníků.

2. Který turistický cíl v okrese Sokolov zaznamenal největší nárůst návštěvnosti mezi roky 2018 a 2019 a o kolik?

Muzeum Sokolov, o 2 750 návštěvníků.

3. Který okres měl v roce 2020 nejvyšší celkovou návštěvnost turistických cílů?

Okres Cheb (85 622 návštěvníků).

4. Který turistický cíl měl největší podíl na celkové návštěvnosti turistických cílů v okrese Cheb v roce 2020 a kolik návštěvníků jej navštívilo?

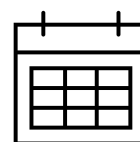
Přírodní rezervace SOOS, 48 587 návštěvníků.

Bonusová otázka pro rychlíky:

Kolik turistických cílů (v obou okresech dohromady) zaznamenalo mezi lety 2019 a 2020 pokles návštěvnosti? Proč si myslíte, že tomu tak bylo?

Pokles zaznamenalo celkem pět míst. Pravděpodobně kvůli opatřením během covidové epidemie, která začala v březnu 2020.

2.5.2 ZASTAVENÍ ČÍSLO 2

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura; Zeměpis
Tematický celek	Práce s odborným textem; Česká republika
Oborový cíl	Žák vyhledá informace v odborném textu informačních tabulí. Žák vyhledá klíčová slova. Žák identifikuje místa na mapě. Žák vybere správnou odpověď v zadání s výběrem odpovědí v souladu s informacemi z informačních tabulí.
Čtenářský cíl	Žák najde na mapě označené místo. Žák v textu vyhledá klíčová slova. Žák čte s porozuměním a vybere správnou odpověď v zadání s výběrem odpovědí.
Čtenářská strategie	Sledování porozumění, skipping, scanning
Metoda	Čtení z plánu / mapy, vyhledávání informací a klíčových slov v textu
Časová dotace	40 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby

Při plnění stezky budou žáci využívat čtenářské strategie, proto je podstatné o nich s žáky alespoň krátce pohovořit či jim je připomenout. Pracovní listy se soustředí především na strategie jako hledání souvislostí, sledování porozumění, určování hlavních myšlenek, syntéza, hledání klíčových slov nebo vytváření představ. Neměly by být ale opomenuty ani strategie scanningu, skippingu a skimmingu, které budou při práci s texty žákům užitečné. Snažíme se o zvnitřnění, uvědomění si strategií, nejedná se o nauku jejich teorie.

Na úvod učitel žákům připomene čtenářské strategie skipping a scanning a zmíní také klíčová slova. Je potřeba nastavit pravidla pro práci na tomto zastavení, protože žáci se potřebují pohybovat volně po areálu. Žáci musí zůstat v určených skupinkách a nesmí opustit areál přírodní rezervace SOOS (viz mapa 4). Žáci ve skupinách pracují s pracovním

listem a po dokončení práce se žáci vrátí na určené místo (například bistro U Hulvy nebo altánek). Následuje kontrola pracovních listů. Pokud má skupina alespoň pět ze sedmi odpovědí správně, získá další část pověsti (Mladějovská, 1948):

Rozpálený vzduch se vedrem až chvěl. Suchým žárem ssál poslední kapky života z rozpukané půdy. A život, aby nepodlehl, uchýlil se do stínu lesa a soustřeďoval se u vody, která zaručovala jeho bytí.

Tak tomu jednou bylo za dávných, pradávných časů u pramene severně od Vildštejna. Voda bublala, napájela srnky, ptactvo a chovala v sobě tajné kouzlo: rusalky. Vodní žínky byly jen o málo větší než vážky. Jejich roucha měla barvy duhy a vlála při každém sebemenším pohybu. Z rozpuštěných vlasů rusalek padal žlutý pel života, který trousily, kudy chodily. Mnohé zrnko spadlo i do vody, která honem kolem každého prášku utvořila ochranné pouzdro, vzduchovou kuličku. Žínky sedávaly do mechu a skotačily s květu na květ, ssajíce vonný med.

Slovníček

- ssál – sál, nasával
- rusalky – vodní bytosti s magickými schopnostmi
- pel – jemná práškovitá látka, pyl

Pracovní list pro krátkou verzi je identický.

ZASTAVENÍ ČÍSLO 2

Mapa 4: Areál přírodní rezervace SOOS. Mapy.cz: © Seznam.cz, a.s. Dostupné z: <https://mapy.cz/s/cacotuneso>. [cit. 2023-08-13]. (Upraveno)

Vyberte správnou odpověď. Odpovědi naleznete v areálu přírodní rezervace SOOS. Číslo otázek odpovídají číslům orientačně vyznačeným na mapě.

1. Nejčastější příčiny poranění živočichů jsou:

- a. Pytlácké pasti, elektrovody, otravy, doprava, jiná zvířata.
- b. Doprava, úrazy, elektrovody, otravy, opuštěná mláďata.
- c. Úrazy, opuštěná mláďata, myslivecká činnost, otravy.

2. V geologickém parku se nachází tyto horniny:

- a. Žula, čedič, křemen.
- b. Hadec, žula, pískovec.
- c. Čedič, břidlice, fylit.

3. Jakým způsobem je špýchar začleněn do areálu venkovské usedlosti v Mlýnku?

- a. Je to jediná dochovaná část usedlosti.
- b. Je to samostatně stojící budova, nikdy nebyla součástí usedlosti.
- c. Je to třípatrová věž zámku.

4. V expozici najdete tabuli ORNITOLOGIE. Jaká je souvislost mezi ekologií a výskytem a interakcemi ptáků?

- a. Ekologie se věnuje popisu výskytu a počtu druhů ptáků.
- b. Ekologie zkoumá vztahy mezi ptáky a jejich životním prostředím.
- c. Ekologie se specializuje na zoogeografii druhů ptáků.

5. Který tvor byl posledním zástupcem ptakoještěřů (pterodaktylů)?

- a. Pterodactylus
- b. Archaeopteryx
- c. Pteranodon

6. Proč se tvrdí, že svět vidí pravěk Burianovými očima?

- a. Protože Zdeněk Burian byl paleontolog a maloval skutečné fosilie, které sám objevil na svých výjezdech do zahraničí.
- b. Protože Zdeněk Burian měl výjimečný talent a oživil minulost tím, že tvořil obrazy pravěkého světa i bez kompletní předlohy.
- c. Protože Zdeněk Burian byl umělcem, který dokázal vytvořit obrazy zaniklých světů pouze na základě své fantazie.

7. Která vrstva Země má největší hustotu?

- a. Zemské jádro
- b. Oceánská kůra
- c. Kontinentální kůra

Bonusová otázka pro rychlíky (hledejte poblíž čísla 6):

Jaký je původ názvu SOOS? Jedná se o zkratku? Pokud ne, o který způsob tvoření slov se jedná (odvozování, skládání, přejímání)?

O zkratku se nejedná. Ze středověkého Sas zřejmě vzniklo dnešní Satz (sedlina, usazenina). Název ale více směřoval k „sedavé půdě“, měkkému mokřadu. Přejít slova Sas k SOOS má pravděpodobně původ v chebském nářečí – „a“ se vyslovovalo jako „ó“. Tudiž Sas → Sós, psáno Soos. Extrémní výklad může vycházet ze slova Soose – omáčka, jako vřící kaše v mofetách.

2.5.3 ZASTAVENÍ ČÍSLO 3

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura; Přírodopis
Tematický celek	Čtení autentických internetových textů; Neživá příroda
Oborový cíl	Žák čte a analyzuje informace z textu. Žák extrahuje relevantní informace. Žák získává informace o neživé přírodě rezervace SOOS.
Čtenářský cíl	Žák čte pečlivě s porozuměním. Žák porovná informace v textech. Žák vybere informace, které se nacházejí v obou textech. Žák vybere informace, které se nacházejí pouze v jednom z textů. Žák zaznamenává informace do Vennova diagramu.
Čtenářská strategie	Hledání souvislostí, starácké čtení
Metoda	Práce s textem, porovnávání informací v textu, Vennovy diagramy
Časová dotace	25 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby

Toto zastavení se nachází u Císařského pramene (kdo bude chtít, může ochutnat). Žáci ve skupinách pracují podle pokynů na pracovním listě. Pracovní list obsahuje definiční text (Vennovy diagramy). Vyučující se ujistí, že žáci ví, jak pracovat s Vennovými diagramy. Bonusová otázka se věnuje práci se sekundárním textem. Žáci vyvozují odpověď z uvedených zdrojů textů, se kterými pracují.

Kontrola proběhne spojením dvou až tří skupin; navzájem zkontrolují, že řešení je správné. Pokud skupina splnila zadání, dostane třetí část pověsti (Mladějovská, 1948):

Blanka čekala a čekala, ani nezpozorovala, jak se prodlužují stíny a jak houstnou do fialové noci. Náhle shledala, že je již tma, a s těžkým srdcem se odebrala domů.

A rytíř k prameni nepřišel ani následujícího dne, ani později.

Ochuravěl. Těžká byla jeho nemoc a zlá horečka spalovala jeho mladé tělo.

Blanka sama chodívala dál k prameni a její slzy padaly do tryskající vody mezi bubliny života, ve kterých byl skryt pel vodních žínek.

Tak sedávala u pramene a provázela svůj smutek nesmírným steskem. Jednou spočinul její pohled vzrušeně na pomněnkách, ze kterých se neočekávaně ozval jemný hlásek. S překvapením upřela svůj pohled na modrý chomáč a rozeznala v něm malou, neobyčejně krásnou postavičku, která se mihotala v barvách duhy, řkouc:

Slovníček

- pel – jemná práškovitá látka, pyl
- ochuravěl – onemocněl
- řkouc – přechodník slovesa říct

Pracovní list pro krátkou verzi je identický. Kontrola probíhá společně namísto kontroly ve skupinách.

ZASTAVENÍ ČÍSLO 3

Porovnejte následující texty. Do Vennových diagramů запиšte:

- tři libovolné informace, které se nacházejí v textu A, ale nejsou v textu B
- tři libovolné informace, které se nacházejí v obou textech
- tři libovolné informace, které se nacházejí v textu B, ale nejsou v textu A

Text A

Císařský pramen je nejvýznamnějším a jediným konzumovatelným vývěrem v rezervaci SOOS. Je dostupný po povalových chodnicích v rámci (placené) prohlídky rezervace.

V místě byl zachycen 4 m hlubokou studnou již v roce 1908. Po roce 1980 byla studna přestrojena hlubším (asi 10 m) trubkovým jímáním, z něhož je pramen vyveden dodnes. Vyvěrá v keramické míse přepadem s odtokem do malého bazénku na místě původní studny. I v bazénku je vidět probublávání CO₂ ze dna.

Pramen vystupuje po zlomové poruše s vertikálním posunem z dost velké hloubky. Proto je teplejší než okolní vývěry. Svou vysokou mineralizací je značně odlišný od ostatních pánevních kyselků. Typem i chutí se blíží spíše pramenům pánvičky Františkových Lázní.

Kyselka je velice chutná, železitá, silně mineralizovaná se znatelným sirovodíkovým pachem. Perlivost je vysoká. Dá se docela dobře uchovat v lahvi. Pokud se dobře uzavře, vydrží bez tvorby kalu i dva týdny. Pouze na lahvi se vytvoří železitý povlak. Po delší době se pak začnou tvořit železité vločky v objemu.

Zdroj: CÍSAŘSKÝ PRAMEN, 2019.
In: Minerální prameny. Online. Dostupné z: <https://mineralky.wz.cz/cisarsky.htm>. [cit. 2023-08-17].

Text B

Ojedinělost přírodní rezervace Soos vynikne zejména na podzim

23. 10. 2019, 10:57
Novinky, Vratislav Konečný

Mnoho ukazatelů k sooské pánvi u Františkových Lázní nevede a je to dobře. Území přírodní rezervace je téměř komorní, davy tu nejsou žádoucí. Přesto si přes dva kilometry dlouhá pánevní propadlina na nezáměm nemůže stěžovat.

Bublající pastí

Naučná stezka je kraťoučká, má asi 1200 metrů, vede po povalovém chodníku, první zajímavou zastávkou je minerální Císařský pramen. Dříve ho pojmenovali po Františku Josefovi, nad prameništěm stával dřevěný pavilon. Železitá voda je velmi lahodná, určitě se napijte.

Poté se chodník klikatí mezi slanisky, slatinami a rašeliništi s asi dvěma stovkami mofet, z nichž uniká oxid uhličitý. Jeho bubláni je hodně zřetelné, na hladině se tvoří pěna.

Zdroj: KONEČNÝ, Vratislav, 2019. Ojedinělost přírodní rezervace Soos vynikne zejména na podzim.
In: Novinky.cz. Online. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-ojedinelost-prirodni-rezervace-soos-vynikne-zejména-na-podzím-40300907>. [cit. 2023-08-17]. (Zkráceno)

Vennův diagram je grafický nástroj pro znázornění vztahů mezi určitými skupinami (v tomto případě texty). Každý kruh reprezentuje jednu skupinu. Překrývání kruhů ukazuje, které prvky (informace) patří do obou skupin (textů).

Bonusová otázka pro rychlíky:

**Kde se s těmito texty můžete setkat? Podle čeho jste to poznali?
Pro koho myslíte, že byly texty vytvořeny?**

S oběma texty se můžeme setkat na internetu. S textem A se setkáme na webových stránkách mineralky.wz.cz a s textem B na stránkách Novinek (zpravodajský web). Poznali jsme to podle citace zdroje. Text A byl vytvořen pro osoby, které zajímají minerální prameny. Text B byl vytvořen pro čtenáře, kteří se zajímají o turismus a chtějí se se SOOSEm seznámit, článek SOOS popisuje.

2.5.4 ZASTAVENÍ ČÍSLO 4

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Tematický celek	Práce s uměleckým textem
Oborový cíl	Žák vysvětlí obrazný výraz obsažený v uměleckém textu. Žák seřadí části pověsti podle textové návaznosti.
Čtenářský cíl	Žák podle dostupných částí textu předvídá jeho pokračování / co předcházelo.
Čtenářská strategie	Usuzování a předvídání, scanning
Metoda	Předvídání
Časová dotace	30 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby

Zastavení číslo čtyři se nachází ke konci stezky rezervace SOOS v místě, kde povalový chodník tvoří smyčku. Žáci i nadále pracují ve skupinách, postupují dle pokynů pracovního listu. Kontrola je společná. Pokud skupina na otázku smysluplně odpověděla, získává část pověsti (Mladějovská, 1948) – viz níže.

Po získání čtvrté části pověsti je žákům ponechán čas na přečtení a zařazení do kontextu. Vyučující zjišťuje, co se z pověsti již žáci dozvěděli a jak si myslí, že bude pověst pokračovat, popřípadě, co se asi stalo před nebo mezi jednotlivými úryvky. Žákovské prekoncepty učitel nekoriguje, neopravuje; zaznamená je pro porovnání na zastavení číslo sedm.

V bonusové otázce žáci mají k dispozici definiční text (co to je monolog) a na základě přečtené pověsti produkují vlastní text, ve kterém vytváří Mengerův monolog. Zapisují jej ve formě přímé řeči včetně uvozovacích vět.

Tenkrát jen málokdo znal pramen rusalek. Pouze z nedalekých mlýnů k němu častěji zavítala útlá Blanka. Přišla i onoho parného dne. Velmi se podivila, když u pramene spatřila rytíře, který se zde osvěžoval po vyčerpávajícím lovu. V témže okamžiku ji zpozoroval i rytíř a vyskočil, aby jí šel vstříc, ale zastavil se. Zrak měl upřený na dívku jako na neskutečnou vidinu.

Než rytíř procitl ze zadumání k vědomí a k činu, byla již Blanka pryč. Utíkala lesem celá rozrušena s novým tajemstvím ve svém srdci.

Přišla noc a nový den a opět bublala v prameni voda. Rusalky se proháněly po květech okolních rostlin ve stínu lesa, a venku na polích a na lukách ssál těžký žár mok života z půdy.

Slovníček

- ssál – sál, nasával
- rusalky – vodní bytosti s magickými schopnostmi
- mok – kapalina

Krátká verze neobsahuje pověst z Chebska. Namísto práce s pověstí obsahuje čtvrté zastavení úkol fyzického charakteru a definiční text (co to znamená koordinovaně). Následně žáci pokračují stejně jako v dlouhé verzi – textová návaznost a předvídání a usuzování.

ZASTAVENÍ ČÍSLO 4

Přečtěte si text a splňte úkol.

Chebský občan Menger už od malička slýchával povídačky o tom, že na místním hradě straší. Začalo to prý záhy po zavraždění Valdštejna a jeho generálů. Když odbije půlnoc, ozve se na hradě dusot koňských kopyt a z hradní brány vyjede černý kočár tažený čtyřmi vraníky, kterým z nozder šlehá oheň. Doprovod kočáru tvoří jezdcí na koních ozbrojení meči a několik zbrojnošů. Běda každému, kdo jim vstoupí do cesty.

Menger byl známý svou nedůvěřivostí vůči příběhům o nadpřirozenu. V hospodě se vždy oháněl, že duchové neexistují, že jsou to jen báchorky. Totéž se odehrávalo i jednoho zimního večera. Pivo teklo proudem a Menger měl rádně připito. Omámení alkoholem mu dodalo odvahy a rozhodl se, že kamarádům ukáže, že celý příběh o strašidelném průvodu je jen pověra.

Přesvědčený, že se nic nadpřirozeného odehrávat nebude, dorazil k hradní bráně těsně před půlnocí. Hodiny začaly odbíjet dvanáctou, když Menger zaslechl dusot kopyt. Z temné brány vyjel černý kočár tažený vraníky. Za nimi následoval průvod ozbrojenců. Menger se na okamžik ocitl v srdci strašidelného dění.

Náhle pocítil, jak mu mrzne krev v žilách. Uprostřed nesmrtelného průvodu spatřil něco povědomého. Zbrojnoši vedli zajatce – zajatce s Mengerovou tváří. Zmatený a vystrašený se snažil od hroživého zjevení utéct. Srdce mu bušilo jako o závod, dříve zamrzlá krev najednou rychle proudila tělem a hrnula se do hlavy. Znenadání zbledl. Upadl na zem. Nastalo mrazivé ticho.

Nad ránem ho ztuhlého před branou našli jeho přátelé. Stihl jim ještě vyprávět o hrůzné události, kterou zažil. Jeho srdce ten šok ale neuneslo a krátce po rozednění zemřel.

Zdroj: Autorský text na základě pověsti. Duchové na hradě. In: *Hrad Cheb*. Online. Dostupné z: <https://www.hrad-cheb.cz/cz/duchove-na-hrade>. [cit. 2023-08-18].

1. Co znamená „mrzne mu krev v žilách“? Jak se v takový moment člověk cítí? Jaké myšlenky mohl Menger mít?

Jde o obrazný popis silného strachu nebo hrůzy. Člověk se v ten moment cítí vystrašený, šokovaný, naplněný hrůzou. Menger mohl myslet na smrt, celý život mu mohl probíhat před očima. Možná myslel na to, jaký byl hlupák, když báchorce nevěřil.

2. Po získání čtvrté části pověsti se pokuste seřadit jednotlivé části podle textové návaznosti. Co jste se již z pověsti dozvěděli? Jak myslíte, že bude pokračovat, popřípadě, co se asi stalo před nebo mezi jednotlivými úryvky? Použijte tento prostor pro poznámky.

První úryvek začíná: „Rozpálený vzduch...“ (začátek pověsti). Následuje úryvek začínající „Tenkrát jen málokdo...“ (druhá část pověsti). Jako třetí následuje: „Blanka čekala...“ (část číslo pět). Poslední získaná část je: „Naber vody...“ (šestá část pověsti).

Již jsme se dozvěděli, že v prameni žijí rusalky a že se u něj potakali Blanka a rytíř. Blanka na rytíře čekala, ale ten nepřicházel, protože onemocněl. Jednoho dne jí rusalky poradily, aby nosila rytíři na hrad vodu, a Blanka tak činila. Na konci posledního získaného úryvku se dozvídáme, že Blanku u pramene rytíř uchopil za paži.

Bonusová otázka pro rychlíky:

Na základě textu vytvořte krátký Mengerův monolog. Co říkal v hospodě nebo když ho našli jeho přátelé? Monolog запиšte jako přímou řeč včetně uvozovacích vět.

Monolog je promluva, souvislá řeč jedné postavy. Jedna postava nepřetržitě hovoří, aniž by ostatní účastníci přispívali nebo ji přerušovali.

“At’ si všichni povídači o strašidelném hradě klábosí. Já vám ukážu, co to je za pohádky!”
Pronesl mezi loky piva. Všichni kolem se jen smáli. Menger pokračoval: „Je to jen blábol!”
Další lok piva. „Hrad je starý a tajemný,” uznal, „ale žádná zjevení tam o půlnoci nebudou, to vám povídám!”

2.5.5 ZASTAVENÍ ČÍSLO 5

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura; Přírodopis; Zeměpis
Tematický celek	Výpisky; Neživá příroda, Biologie živočichů; Česká republika
Oborový cíl	Žák strukturuje informace v přehledné formě. Žák vyhledá klíčová slova. Žák organizuje informace o přírodní rezervaci.
Čtenářský cíl	Žák čte výběrově. Žák určí a vyhledá klíčová slova. Žák pomocí grafického organizéru vytvoří výpisky na zadané téma.
Čtenářská strategie	Syntéza, vytváření představ, skimming, skipping, scanning
Metoda	Práce s textem, určování klíčových slov, grafický organizér – výpisky, přetvoření obsahu textu
Časová dotace	40 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby

Pracovní list k pátému zastavení je žákům zadán na konci stezky přírodní rezervace SOOS. Zde je skupinám ponecháno trochu času na seznámení se se zadáním a vymyšlením strategie vypracování úkolu. Zadání pak žáci plní po cestě k zastavení číslo šest, kde proběhne i kontrola. Žáci pracují podle zadání pracovního listu, jehož součástí je definiční text (co to je grafický organizér). Navržená schémata jsou příklady vhodné k různým účelům. Po splnění získají část pověsti (Mladějovská, 1948) – viz níže.

Na tomto místě doporučujeme provést náhradní úkoly – vhodný terén například pro štafetu. Skupiny, kterým žádné indicie nechybí, mohou navštívit pramen Věra (pár metrů po cestě směrem doleva po opuštění povalového chodníku). Po cestě k šestému zastavení jsou rovněž možnosti plnit náhradní úkoly.

Vesele vyskočila a slovo nevyřknuté, tak jásavé a milé, ji dusilo. Za rytířem spatřila jeho matku, o které věděla, že byla proti ní zaujata. S obavami na ni hleděla v zlé předtuše. Velmi se podivila, když starší žena přistoupila k ní a oslovila ji jemným hlasem, nikdy neslyšeným, prochvělým náklonností. Děkovala dívce, že jí uzdravila syna, kterého tolik milovala. Když matka viděla nenáročný a vděčný postoj dívky prolutý upřímným citem, objala ji a přijala ji za svou dceru.

V trávě schované rusalky pozorovaly přítomné, radostně se smály a tančily. Některé se rozpustily a spokojeně houpaly na posledních květech podzimu za doprovodu bublající vody, šepotu větru a šumu suchého listí. Slunce měkce hladilo přítomné a hrálo si s duhovými barvami rusalek. Smykalo se po kůře holých stromů, na kterých vyloudilo nová poupata, slib do příštího jara.

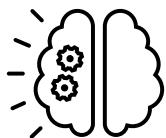
Slovníček

- rusalky – vodní bytosti s magickými schopnostmi
- smykalo – klouzalo

V krátké verzi žáci netvoří celý organizér, za využití klíčových slov pouze nastíní, jakou by měl mít strukturu. S organizérem lze nadále pracovat v rámci hodin přírodopisu, českého jazyka či zeměpisu.

ZASTAVENÍ ČÍSLO 5

Vytvořte grafický organizér, který vám poslouží jako výpisky o přírodní rezervaci SOOS, použijte klíčová slova. Využijte informace, které jste se dozvěděli v areálu rezervace, předchozí pracovní listy a následující text.

Grafický organizér je pomůcka, která pomáhá s vizualizací a logickým a přehledným uspořádáním informací. Může se jednat o jednoduchou tabulku, myšlenkovou mapu, diagram, schéma, ale také složitější vzorce, políčka a náčrtky. Níže jsou uvedené ukázky grafických organizérů, ze kterých můžete čerpat inspiraci. Jedná se o příklady vhodné k různým účelům. Informace můžete například roztrždit podle školních předmětů, do kterých spadají (zeměpis, přírodopis).

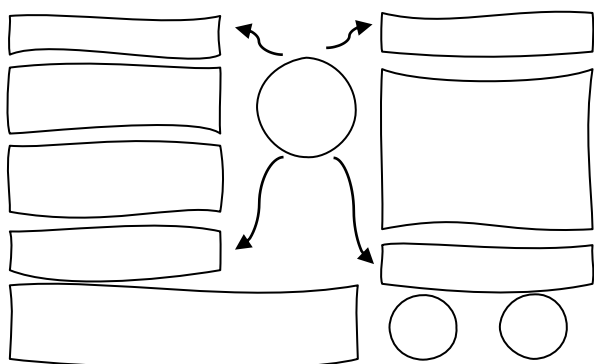

Schéma 1

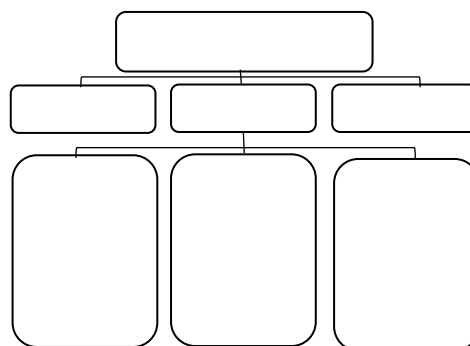

Schéma 2

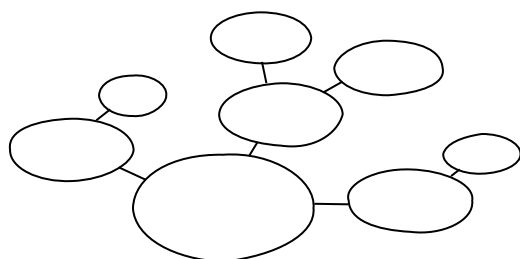

Schéma 3

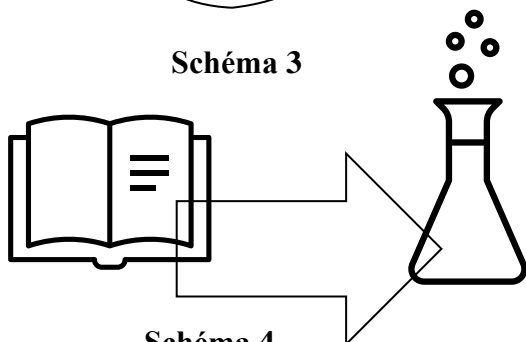

Schéma 4

Nadpis	
Klíčová slova	Poznámky
Zdroj	Shrnutí

Schéma 5

Národní přírodní rezervace Soos – český Yellowstone nedaleko Františkových Lázní

Nedaleko Františkových Lázní leží národní přírodní rezervace Soos. Jedná se o rozsáhlé rašeliniště a slatiniště, kde vyvěrá velké množství minerálních pramenů a čistý oxid uhličitý v tzv. mofetách. Naučná stezka vede po dně vyschlého jezera, které mělo slanou (minerální) vodu.

Prazvláštní měsíční krajina, rozbrázděná erozí a pokrytá žlutou a bílou vrstvou vysrážených minerálních solí. Tak vypadá evropská rarita – národní přírodní rezervace Soos, rozlehlé rašeliniště s řadou minerálních pramenů, přezdívána český Yellowstone. V rezervaci žije řada chráněných živočichů a roste zde množství mokřadních a slanomilných rostlin. Rezervace byla vyhlášena v r. 1964 na ploše 221 ha, přístupná je jen část a to 1,2 km dlouhou podlázkovou naučnou stezkou, která vede po dně vyschlého jezera, které mělo slanou (minerální) vodu.

Dnes zde najdete evropskou raritu – tzv. křemelinový štít – nahromaděnou křemelinu ze schránek jezerních řas rozsivek usazených na dně jezera. V rašeliništi Soos rostou mokřadní a slanomilné rostliny, z bahenních sopek se sykotem uniká kysličník uhličitý, v jiných bublá voda a bahno. Nalezena zde byla i nová řasa *Percursaria percursa*. Rezervace Soos leží 6 km severovýchodně od Františkových Lázní. Rezervace byla vyhlášena roku 1964 na ploše 221 ha, přístupná je jen část a to 1,2 km dlouhou podlázkovou naučnou stezkou s popisy a vysvětlivkami.

V areálu je také přírodní geologický park, muzeum s expozicí "Příroda Chebska a Soosu", pavilon s expozicí "Dějiny Země" a paleontologie s velkoplošnými reprodukcemi obrazů Zdeňka Buriana a modely prehistorických ještěrů v životní velikosti, stanice pro záchranu živočichů a expozice "Ptačí svět". Stanice pro záchranu živočichů je zapojena do Národní sítě stanic ČR. Parkování zdarma v areálu.

Nové návštěvnické centrum

V národní přírodní rezervaci Soos začala v říjnu 2018 výstavba nového návštěvnického centra. Nové vstupní prostory nahradí letitou dřevěnou chatu, která slouží jako pokladna a zázemí pro zaměstnance, vzniknou moderní badatelný se zázemím i altánek coby přírodní učebna.

Nové návštěvnické centrum bude sloužit i školám a institucím. Mladí lidé by zde měli získávat základní znalosti o přírodě a její ochraně.

Geopark Soos

Geopark Soos seznamuje od roku 2022 návštěvníky s unikáty, které Chebská pánev ukrývá pod povrchem, a také s pohořími, která ji lemují. Jsou to například Smrčiny, Slavkovský les, Krušné hory či Český les.

Zdroj: Národní přírodní rezervace Soos – český Yellowstone nedaleko Františkových Lázní. In: *Kudyznudy.cz*. Online. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/narodni-prirodni-rezervace-soos>. [cit. 2023-08-20]. (Upraveno)

2.5.6 ZASTAVENÍ ČÍSLO 6

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura; Tělesná výchova
Tematický celek	Administrativní styl, životopis; Známí sportovci
Oborový cíl	Žák extrahuje informace z textu. Žák se seznamuje s místní osobností sportu.
Čtenářský cíl	Žák doplní vynechané informace ze souvislého textu do formuláře (životopisu).
Čtenářská strategie	Hledání souvislostí, scanning
Metoda	Práce s textem, doplňování vynechaných informací do životopisu
Časová dotace	20 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby

Zastavení číslo šest je umístěno u kapličky Zelená. Nejprve je provedena kontrola grafického organizéru z předchozího zastavení a skupinám jsou rozdány získané části pověsti. Při kontrole jde převážně o to, že žáci organizér použili, s informacemi mohou dále pracovat v hodinách přírodopisu či zeměpisu. Následně žáci pracují s pracovními listy pro šesté zastavení dle zadání. Po vyplnění životopisu v pracovním listu následuje společná kontrola údajů. Má-li skupina alespoň šest z devíti odpovědí správně, získávají další část pověsti (Mladějovská, 1948):

V tutéž dobu jako předchozího dne přišla Blanka k prameni s touhou a s očekáváním v srdci a se džbánkem na vodu v ruce. Sotva se naklonila, aby si nabrala trochu vody, přiběhl k ní rytíř a políbil lem jejích šatů. Ona mu podala obě ruce a přiměla ho, aby honem vstal a sama se přitom začervenala jako záře vycházejícího slunce.

Rusalky se před příchozími schovaly do trávy a šeptaly si o krásné Blance a o ušlechtilém rytíři.

Stejně tomu bylo i následující dny po dlouhou řadu teplých, letních večerů.

Slovníček

- rusalky – vodní bytosti s magickými schopnostmi

Pracovní list krátké verze tohoto zastavení je identický.

ZASTAVENÍ ČÍSLO 6

Přečtěte si text (literární životopis) a doplňte strukturovaný životopis Pavla Nedvěda.

Pavel Nedvěd se narodil předposlední srpnový den roku 1972 v Chebu. Mládí prožil ve vesnici Skalná nedaleko Chebu. Skalná se ve skutečnosti již od roku 1905 může honosit přízviskem město, ale pro Pavla to vždy byla vesnice. Na zdejší škvárové hřiště ho ve čtyřech letech přivedl tatínek.

Již od mládí vynikal skvělou fyzickou kondicí a tvrdou střelou. Z místního Tatranu vedla jeho cesta přes RH Cheb, kde od 1985 strávil přibližně rok, do Škody Plzeň (zde zůstal do roku 1991).

V roce 1991 odchází do Dukly Praha, aby si zde odkroutil vojenskou službu. Zároveň už o něho intenzivní zájem projevuje další klub z hlavního města, Sparta Praha, kam nastoupil roku 1992.

Od sezony 1992/93 již obléká rudý dres pražské Sparty. V nejsilnějším českém klubu opakovaně získává ligový titul a v červnu roku 1994 v zápase s Irskem poprvé přetahuje přes hlavu reprezentační trikot. O dva roky později, na mistrovství Evropy v Anglii, už patří mezi stabilní hráče základního kádru. Téhož roku záložníka pražské Sparty odkoupil klub Lazio Řím. Řím se nakonec pro Pavla a jeho rodinu stává domovem na dalších pět let.

V roce 2001 Nedvěda odkupuje Juventus Turín. Rodí se tak nejdražší přestup v historii českého fotbalu. Lazio za svého záložníka vyinkasuje v přepočtu kolem 1,6 miliardy korun. Roku 2003 se jako první fotbalista stává českým Sportovcem roku, vítězí v jedné prestižní anketě za druhou. Vše vrcholí získáním Zlatého míče France Football, ceny pro nejlepšího fotbalistu starého kontinentu.

Pavel Nedvěd byl jedním z nejúspěšnějších hráčů až do roku 2009, kdy potvrdil konec fotbalové kariéry. Následujícího roku se stal součástí vedení klubu Juventus, roku 2015 získal funkci viceprezidenta, kterou zastával až do roku 2022, kdy odstoupil.

Zdroj: Pavel Nedvěd, 2023. In: *Osobnosti.cz*. Online. 1996-2023 Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/pavel-nedved.php>. [cit. 2023-08-27]. (Upraveno, zkráceno); Pavel Nedvěd, 2023. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. Online. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2023 Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_Nedv%C4%9Bd. [cit. 2023-08-27].

Pavel Nedvěd

Obrázek 7: Pavel Nedvěd, 2023. In: AA. Online. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/sports/juventus-bid-farewell-to-vice-president-pavel-nedved/2790492#>. [cit. 2023-08-27].

Osobní informace

Datum narození: 30. srpna 1972

Místo narození: Cheb

Vzdělání

1987-1991: Střední odborná škola s maturitou

Úspěchy

Sportovec roku 2003

Zlatý míč France Football 2003

Pracovní zkušenosti

2015-~~2022~~: Juventus Turín – viceprezident

2010-2015: Juventus Turín – vedení

2001-2009: Juventus Turín – hráč

1996-2001: Lazio Řím – hráč

1992-1996: Sparta Praha – hráč

1991-1992: Dukla Praha – vojenská služba

1986-1991: Škoda Plzeň – hráč

1985-1986: RH Cheb – mládežnický klub

Bonusová otázka pro rychlíky:

**Jaký je rozdíl mezi literárním a strukturovaným životopisem?
Čím se vyznačuje literární životopis?**

Literární životopis obsahuje osobní příběh a je obvykle delší a detailnější než životopis strukturovaný. Ten obsahuje stručné informace o vzdělání a pracovních zkušenostech. Literární životopis je psaný v celých větách. Slovesa jsou v přítomném čase (přezens aktuální), text je tak dynamický a čtivý.

2.5.7 ZASTAVENÍ ČÍSLO 7

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Tematický celek	Práce s uměleckým textem
Oborový cíl	Žák poskládá text podle textové návaznosti. Žák svými slovy převypráví pověst. Žák rozliší zápletku.
Čtenářský cíl	Žák rozliší zápletku a její řešení. Žák poskládá text podle textové návaznosti. Žák po přečtení textu opraví mylné předpoklady.
Čtenářská strategie	Syntéza, určování nejdůležitějších myšlenek textu
Metoda	Někdo... Chtěl... Ale... A tak... Nakonec...
Časová dotace	40 minut
Pomůcky	Pracovní list, psací potřeby

Poslední zastavení je situováno na dětském hřišti ve městě Skalná. Žáci zde mají fyzický úkol. Zadání se nachází na pracovním listě. Zadání je úmyslně formulováno poněkud vágně, aby vedlo žáky k uvažování nad jeho interpretací. Žáci mohou zadání pochopit tak, že musí mít ruku položenou na boku spolužáka. Zadání ale povoluje mít ruku položenou na vlastním boku. Ve skupině o třech žácích může mít například jeden žák obě ruce na svých bocích, druhý žák jednu ruku na svém boku a třetí žák bude mít ruce volné. Po absolvování slalomu na hřišti získávají poslední část pověsti (Mladějovská, 1948) – viz níže a pokračují v plnění úkolů na pracovním listě.

Po získání poslední části pověsti je skupinám ponechán čas na přečtení a zařazení do kontextu podle textové návaznosti. Společně s vyučujícím žáci zkontrolují, jak na sebe jednotlivé části navazují dle originálu (řešení níže). Žáci vyvodí, kde je cíl stezky. Pověst není přímo o hradu Vildštejn, je o dění v jeho okolí, ale je to jediné místo zmíněné konkrétně. Žáci mají vodítko v podobě hádanky, která byla zadána na prvním stanovišti. Následuje návrat k předpokladům, které žáci usuzovali na stanovišti číslo čtyři, a oprava předpokladů

mlyných, navážeme na správné. Poté proběhne společná kontrola tabulky Někdo... Chtěl... Ale... A tak... Nakonec...

Obsah bonusového úkolu přesahuje do nauky teorie literatury; ptá se na charakteristické rysy žánru pověsti.

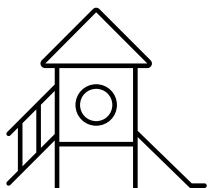
Blanka ve svém rozradostnění ani nezpozorovala, že rytířová tvář bledla stále více a že jeho zrak dostával zvláštní nepřirozený lesk. Blanka nevěděla, že na Vildštejnském hradě rytířova matka určila pro svého syna jinou, urozenou nevěstu a o mlynářově Blance nechtěla ani slyšet. Ušlechtilý mladý rytíř zamýšlen chodíval po nádherném hradě a byl smutnější a bledší.

Jednoho dne, když Blanka radostně přiběhla k prameni, nečekal na ni rytíř jako obvykle. Hledala ho všude a zdálo se jí, že již blízko, blizoučko, za každým stromem. Když zapraskala větvička, již myslela, že slyší jeho krok, avšak rytíř nepřišel.

Krátká verze obsahuje namísto přesahu do tělesné výchovy (slalom) přesah do výchovy hudební – žáci zpívají libovolnou píseň. Následující zadání je totožné. Metoda Někdo... Chtěl... Ale... A tak... Nakonec... je v krátké verzi vynechána.

ZASTAVENÍ ČÍSLO 7

Ve skupině položte polovinu rukou na polovinu boků (máte-li ve skupině celkem 6 rukou, tři ruce musí být na třech bocích). Ruce, které jsou na bocích, se musí dotýkat pouze těchto boků, dokud úkol neskončí. Projděte mezi příslušenstvím dětského hřiště (skluzavka, houpačka, prolézačka) jako slalom. Nesmíte při tom narazit do ostatních skupin.

1. Nyní máte všechny části pověsti. Poskládejte je podle textové návaznosti. Kde je cíl stezky?

První část: „Rozpálený vzduch se vedrem...“

Druhá část: „Tenkrát je jen málokdo znal...“

Třetí část: „V tutéž dobu jako předchozího dne...“

Čtvrtá část: „Blanka ve svém rozradostnění...“

Pátá část: „Blanka čekala a čekala...“

Šestá část: „Naber vody, do které...“

Sedmá část: „Vesele vyskočila a slovo nevyřknuté...“

Cíl stezky je na hradě Vildštejn.

2. Na zastavení číslo 4 jste předvíдали, jak by mohla pověst pokračovat a co se stalo mezi úryvky, které jste v tu dobu měli k dispozici. Vyplnily se některé z Vašich předpovědí? Které? Co se doopravdy stalo?

Blanka chodívala k prameni pro vodu a potkala zde rytíře. Zamilovali se do sebe, ale rytíř onemocněl a přestal za Blankou chodit. Nemoc byla způsobená tím, že ho rytířova matka chtěla oženit za někoho jiného. Rusalky Blance poradily, aby rytíři nosila vodu z pramene. Ta rytíře nakonec vyléčila. Matka byla vděčná za záchranu syna a přijala Blanku za svou dceru.

3. Vyplňte tabulku podle vzoru.

Popis	Doplňte podle vzoru	Vzor (Pohádka o Červené karkulce)
Někdo (hrdina)	Rytíř a Blanka	Červená karkulka
Chtěl (jeho cíl)	Rytíř a Blanka se zamilovali a chtěli se vzít.	Chtěla navštívit babičku.
Ale (zápletka, překážka)	Matka chtěla rytíře provdat za někoho jiného.	Potkala vlka, kterému řekla, kam jde, a na vlkova radu šla trhat květiny pro babičku.
A tak (následek)	Rytíř ochuravěl.	Vlk sežral babičku a pak i Karkulku.
Nakonec (završení)	Blanka rytíře vyléčila vodou z pramene a matka z vděku přijala Blanku za svou dceru.	Dřevorubec rozpáral vlkovi břicho a osvobodil babičku i Karkulku.

Tabulka 3: Někdo... Chtěl... Ale... A tak... Nakonec..., 2021. Čtenářské strategie.

In: *Didaktika českého jazyka*. Online. Dostupné z:

<https://didaktikamj.upol.cz/index.php/ctenarska-gramotnost/ctenarske-strategie>. [cit. 2023-08-18]. (Upraveno)

Bonusová otázka pro rychlíky:

Jaké jsou charakteristické znaky žánru pověsti? Pokuste se najít důkaz v pověsti, se kterou pracujeme.

Charakteristickými rysy pověsti jsou zastaralá slova, archaismy (ssát, řkouc). Vyskytují se zde nadpřirozené postavy a děje (rusalky svým pelem léčí rytíře). Objevuje se jen malé množství postav (Blanka, rytíř, matka, rusalky). Pověst se týká konkrétního místa (hrad Vildštejn).

Kompletní pověst Vildštejnské rusalky (Mladějovská, 1948) v koherentním znění pro kontrolu:

Rozpálený vzduch se vedrem až chvěl. Suchým žárem ssál poslední kapky života z rozpukané půdy. A život, aby nepodlehl, uchýlil se do stínu lesa a soustředoval se u vody, která zaručovala jeho bytí.

Tak tomu jednou bylo za dávných, pradávných časů u pramene severně od Vildštejna. Voda bublala, napájela srnky, ptactvo a chovala v sobě tajné kouzlo: rusalky. Vodní žínky byly jen o málo větší než vážky. Jejich roucha měla barvy duhy a vlála při každém sebemenším pohybu. Z rozpuštěných vlasů rusalek padal žlutý pel života, který trousily, kudy chodily. Mnohé zrnko spadlo i do vody, která honem kolem každého prášku utvořila ochranné pouzdro, vzduchovou kuličku. Žínky sedávaly do mechu a skotačily s květu na květ, ssajíce vonný med.

Tenkrátě jen málokdo znal pramen rusalek. Pouze z nedalekých mlýnů k němu častěji zavítala útlá Blanka. Přišla i onoho parného dne. Velmi se podivila, když u pramene spatřila rytíře, který se zde osvěžoval po vyčerpávajícím lovu. V témže okamžiku ji zpozoroval i rytíř a vyskočil, aby jí šel vstříc, ale zastavil se. Zrak měl upřený na dívku jako na neskutečnou vidinu.

Než rytíř procitl ze zadumání k vědomí a k činu, byla již Blanka pryč. Utíkala lesem celá rozrušena s novým tajemstvím ve svém srdci.

Přišla noc a nový den a opět bublala v prameni voda. Rusalky se proháněly po květech okolních rostlin ve stínu lesa, a venku na polích a na lukách ssál těžký žár mok života z půdy.

V tutěž dobu jako předchozího dne přišla Blanka k prameni s touhou a s očekáváním v srdci a se džbánkem na vodu v ruce. Sotva se naklonila, aby si nabrala trochu vody, přiběhl k ní rytíř a políbil lem jejích šatů. Ona mu podala obě ruce a přiměla ho, aby honem vstal a sama se přitom začervenala jako záře vycházejícího slunce.

Rusalky se před příchozími schovaly do trávy a šeptaly si o krásné Blance a o ušlechtilém rytíři.

Stejně tomu bylo i následující dny po dlouhou řadu teplých, letních večerů.

Blanka ve svém rozradostnění ani nezpozorovala, že rytířová tvář bledla stále více a že jeho zrak dostával zvláštní nepřirozený lesk. Blanka nevěděla, že na Vildštejském hradě rytířova matka určila pro svého syna jinou, urozenou nevěstu a o mlynářově Blance nechtěla ani slyšet. Ušlechtilý mladý rytíř zamyšlen chodíval po nádherném hradě a byl smutnější a bledší.

Jednoho dne, když Blanka radostně přiběhla k prameni, nečekal na ni rytíř jako obvykle. Hledala ho všude a zdálo se jí, že již blízko, blizoučko, za každým stromem. Když zapraskala větvička, již myslela, že slyší jeho krok, avšak rytíř nepřišel.

Blanka čekala a čekala, ani nezpozorovala, jak se prodlužují stíny a jak houstnou do fialové noci. Náhle shledala, že je již tma, a s těžkým srdcem se odebrala domů.

A rytíř k prameni nepřišel ani následujícího dne, ani později.

Ochuravěl. Těžká byla jeho nemoc a zlá horečka spalovala jeho mladé tělo.

Blanka sama chodívala dál k prameni a její slzy padaly do tryskající vody mezi bubliny života, ve kterých byl skryt pel vodních žínek.

Tak sedávala u pramene a provázela svůj smutek nesmírným steskem. Jednou spočinul její pohled vzrušeně na pomněnkách, ze kterých se neočekávaně ozval jemný hlásek. S překvapením upřela svůj pohled na modrý chomáč a rozeznala v něm malou, neobyčejně krásnou postavičku, která se mihotala v barvách duhy, řkouc:

„Naber vody, do které jsme uložily život a ty žal. Rytíři dones lék darovaný lesem.“

Blance při těchto slovech tak prudce zabušilo srdce, že cítila každý jeho úder až do temene hlavy. Plna naděje a snahy nabrala si do džbánu vody a donesla na hrad pro nemocného prince. Od toho dne nosila na hrad vodu po celou řadu vleklých týdnů.

Již padalo listí a smutně šuměl les. Tráva žloutla a v dálce se ozýval říjící jelen. Vše se kolem studánky změnilo, pouze voda bublala stejně jako tenkrát v parný letní den, kdy Blanka po prvé spatřila rytíře. Jako obvykle přišla a nabírala ze studánky vodu, do které kanuly její slzy. Zalekla se, když zcela znenadání ji někdo uchopil za paži. Poohlédla se a radost ji zalila – před ní stál rytíř.

Vesele vyskočila a slovo nevyřknuté, tak jásavé a milé, ji dusilo. Za rytířem spatřila jeho matku, o které věděla, že byla proti ní zaujata. S obavami na ni hleděla v zlé předtuše. Velmi se podivila, když starší žena přistoupila k ní a oslovila ji jemným hlasem, nikdy neslyšeným, prochvělým náklonností. Děkovala dívce, že jí uzdravila syna, kterého tolik milovala. Když matka viděla nenáročný a vděčný postoj dívky prolutý upřímným citem, objala ji a přijala ji za svou dceru.

V trávě schované rusalky pozorovaly přítomné, radostně se smály a tančily. Některé se rozpustily a spokojeně houpaly na posledních květech podzimu za doprovodu bublající vody, šepotu větru a šumu suchého listí. Slunce měkce hladilo přítomné a hrálo si s duhovými barvami rusalek. Smykalo se po kůře holých stromů, na kterých vyloudilo nová poupata, slib do příštího jara.

V textu se nachází některá slova, která by žáci nemuseli znát. Uvádíme proto i slovníček:

- ssál – sál, nasával
- rusalky – vodní bytosti s magickými schopnostmi
- pel – jemná práškovitá látka, pyl
- mok – kapalina
- ochuravěl – onemocněl
- řkouc – přechodník slovesa říct
- kanuly – kapaly
- smykalo – klouzalo

2.5.8 CÍL

Cíl se nachází na hradě Vildštejn. Hrad Vildštejn nabízí posezení v restauračním zařízení. Rovněž lze sejít pod hrad a posedět na lavičkách poblíž pramene a rybníčku v malebné přírodě. V těchto místech provedeme reflexi. Žáci mohou vyplnit krátký dotazník, který byl využit k získání zpětné vazby pro tuto diplomovou práci (příloha I). Popřípadě lze zúžitkovat otázky z dotazníku v závěrečné diskuzi. Žáci zhodnotí motivaci, úkoly i texty. Sdělí, co je překvapilo, co se naučili, co pro ně bylo náročné. Žáci by měli vyhodnotit, které čtenářské strategie během stezky využili (není třeba, aby je pojmenovávali, jde o upevnění jejich využívání). Následně žáci dostanou případnou odměnu za pokoření honby za tajemstvím.

2.7 REALIZACE STEZKY

Naučná stezka byla absolvována koncem září roku 2023 s žáky dvou osmých tříd ZŠ Luby, celkem se jednalo o 26 žáků (včetně dvou žaček z Ukrajiny). Realizována byla krátká verze stezky během přibližně čtyř vyučovacích hodin. Žáci se společně se dvěma vyučujícími dopravili vlakem do Nového Drahova. Na vlakovém nádraží jsme si představili stezku a vydali jsme se do přírodní rezervace SOOS. Zde se žáci rozdělili do skupin a dostali desky s pracovními listy, sdělili jsme si pravidla a stručně si řekli, co to jsou čtenářské strategie.

Zastavení číslo 1

Žáci byli seznámeni s úvodním motivačním textem. Většina žáků v SOOSu již byla nebo s rezervací alespoň byli obeznámeni. Věděli, že SOOS je populární a že se jedná o unikátní úkaz. Odhady počtu návštěvníků byly nejrůznější, někteří žáci se svým odhadem blížili realitě. Žáci ve skupinách pracovali s grafy. Téměř všechny skupiny získaly část pověsti. Pouze jedna ze skupin zodpověděla bonusovou otázku.

Zastavení číslo 2

Žákům byly připomenuty čtenářské strategie a po skupinách pracovali v areálu rezervace. Žáky jsem monitorovala a v případě potřeby naváděla správným směrem či připomněla, kterou čtenářskou strategii mohou využít. Problémem byla především orientace podle mapy. S žáky jsme společně zkontrolovali správnost odpovědí. Většina skupin opět část pověsti získala. Bonusovou otázku nikdo z žáků nezodpověděl.

Zastavení číslo 3

Na tomto zastavení se začalo ukazovat, že žáci nečtou zadání pracovního listu. Pan učitel Pecháček žákům sdělil několik informací o Císařském prameni a někteří žáci vodu z pramene ochutnali. Následně pracovali s texty a Vennovými diagramy. Pro žáky toto bylo prvním setkáním s touto metodou. Většina skupin úkol nesplnila. Bonusovou otázku nikdo nezodpověděl.

Zastavení číslo 4

Zde měli žáci možnost prohlédnout si mofety, které je fascinovaly. Žáci neznali slovo koordinovaně, krátce jsme si ho tedy vysvětlili. Úkol byl krátký a jednoduchý, všechny skupiny získaly část pověsti. Žáci sdělili své názory o tom, jak by pověst mohla pokračovat. Prekoncepty jsme zaznamenali, ale neopravovali. Mezi prekoncepty se objevilo například následující: všechny postavy zemřou, Blanka a rytíř se vezmou, rytíř Blanku opustil.

Zastavení číslo 5

Žákům bylo třeba vysvětlit, co to je grafický organizér a jak s ním pracovat. Po zadání tohoto pracovního listu mohli žáci, kteří získali všechny části pověsti, navštívit pramen Věra. Žáci, kteří potřebovali náhradní úkol, běhali štafetu. Na vytvoření grafického organizéru měli žáci čas až k dalšímu zastavení. Všechny skupiny navrhly, jak by mohl grafický organizér s výpisky vypadat, všichni tedy získali další část pověsti.

Zastavení číslo 6

Po cestě k šestému zastavení si žáci mohli přijít pro náhradní úkol za nezískané indicie (zodpovědnost za získání indicií byla na žácích). Všechny skupiny si náhradní úkol přišly vybrat. U kapličky jsme nejprve zkontrolovali úkol ze zastavení číslo pět (viz výše). Pracovní list pro toto zastavení měl úspěch především u chlapců (téma fotbalu). Zde nastal největší konflikt celého dne, jeden ze žáků odmítl spolupracovat. Po společné kontrole byla rozdána skupinám, které úkol splnily, předposlední část pověsti. Pouze dvě skupiny pověst nezískaly. Protože žádná ze skupin nezodpověděla bonusový úkol, bylo těmto dvěma skupinám nabídnuto, že pokud bonusovou otázku zodpoví, část pověsti získají. Jedním ze žáků, kteří otázku nakonec zodpověděli, byl i žák, který se odmítal zapojit.

Zastavení číslo 7

Na posledním zastavení žáci plnili úkol s přesahem do hudební výchovy, zpívali libovolnou píseň. Všichni se zapojili a tím získali poslední část pověsti. Společně jsme pak získané části pověsti seřadili podle textové návaznosti. Následně žáci správně uhodli, že cílem naučné stezky je hrad Vildštejn. Vrátili jsme se k předpokladům ze zastavení číslo čtyři. Žáci své předpoklady porovnali s tím, co se v pověsti opravdu stalo. Svými slovy pak shrnuli, co se v pověsti odehrálo.

Cíl

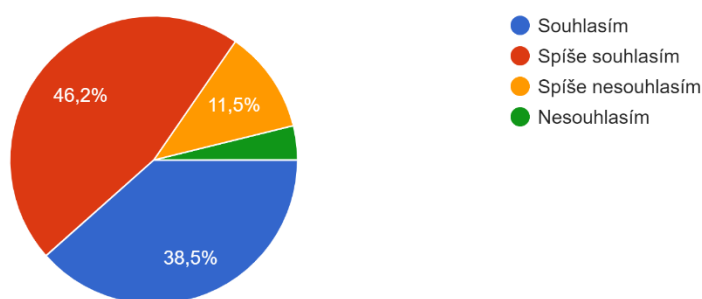
Po příchodu do cíle žáci vyplnili dotazník zpětné vazby a dostali sladkosti jako odměnu za pokoření stezky. Prohlédli si hrad a jeho okolí a vyrazili na vlakovou stanici. Celá exkurze trvala čtyři hodiny. Časová dotace čtyři až pět vyučovacích hodin byla optimální.

2.8 ZPĚTNÁ VAZBA

Pro získání zpětné vazby byl využit dotazník, který žáci vyplňovali v cíli naučné stezky. Dotazník obsahoval dvanáct otázek. Z nich bylo šest uzavřených s nabídkou odpovědi na základě Likertovy škály (souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím, nesouhlasím). Šest otázek bylo otevřených a zjišťovaly, co nového si žáci z naučné stezky odnáší, co je překvapilo, co pro ně bylo náročné a co by na stezce změnili. Dotazník odevzdali všichni zúčastnění žáci, celkem tedy 26 respondentů.

První otázka zjišťovala, jestli prvek tajemství fungoval jako motivace (graf 3). Žáci s tímto tvrzením většinou souhlasili. Odpověď „souhlasím“ vybralo deset žáků (38,5 %) a odpověď „spíše souhlasím“ pak dvanáct žáků (46,2 %). „Spíše nesouhlasím“ označili tři žáci a „nesouhlasím“ pouze jeden.

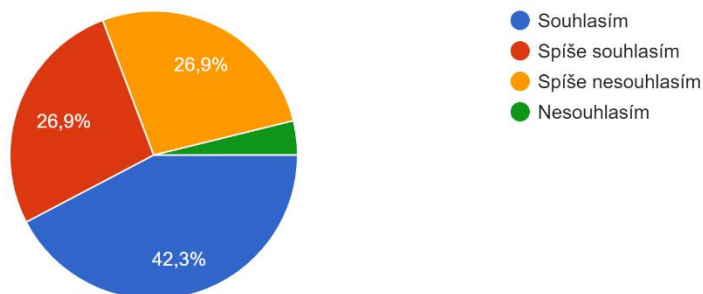
1. Prvek tajemství fungoval jako motivace.
26 odpovědí

Graf 3: Otázka 1

Otázka číslo dva se věnovala jednoduchosti zadaných úkolů (graf 4). Téměř polovina respondentů (jedenáct žáků) souhlasila s tvrzením, že úkoly byly jednoduché. „Spíše souhlasím“ a „spíše nesouhlasím“ označilo stejné množství žáků – sedm. S tvrzením nesouhlasil jeden žák.

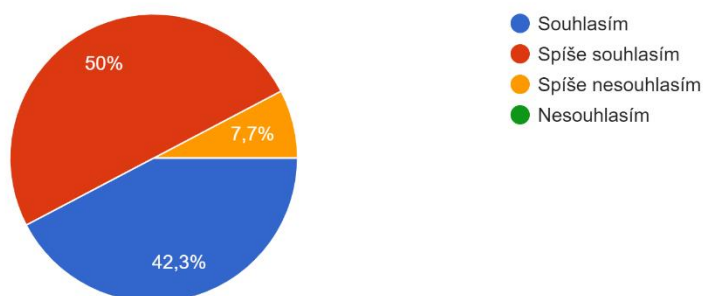
2. Úkoly byly jednoduché.
26 odpovědí

Graf 4: Otázka 2

Následující otázka se rovněž týká zadaných úkolů, ptá se na jejich srozumitelnost (graf 5). Jedenáct žáků (42,3 %) souhlasí, třináct žáků (50 %) uvedlo, že spíše souhlasí. Pouze dva žáci (7,7 %) spíše nesouhlasí.

3. Úkoly byly srozumitelné.
26 odpovědí

Graf 5: Otázka 3

Ve čtvrté, otevřené otázce jsme se ptali, co nového se žáci dnes naučili. Pro ilustraci uvádíme několik odpovědí, které stojí za zmínku:

- Že minerální pramen chutná zvláště
- Spolupracovat s týmem a soustředit se na to, co dělám
- Chodit do přírody
- Něco o pramenech a jak se jde ze SOOSu do Skalné
- O Pavlu Nedvědovi, o SOOSu
- Slova v slovníčku

V páté otázce se žáci vyjadřovali k tomu, co je na stezce zaujalo:

- SOOS (čtyři respondenti)
- Prameny (tři respondenti)
- Mofety (dva respondenti)
- První úkol
- Dinosauři
- Sopky

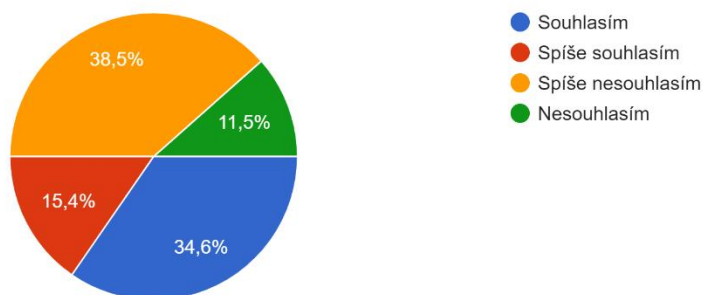
Otázka číslo šest zjišťovala, co žáky překvapilo:

- Nic (pět respondentů)
- Vše (dva respondenti)
- Jak bublají mofety
- Pramen, ze kterého jsem se mohl napít
- Příroda
- Ty gejzíry

Následující tři položky dotazníku byly uzavřené a vztahovaly se k využitým textům. S tvrzením „Texty byly přiměřeně dlouhé“ devět žáků (34,6 %) souhlasilo, čtyři (15,4 %) spíše souhlasili, deset žáků (38,5 %) spíše nesouhlasilo a tři žáci (11,5 %) nesouhlasili (graf 6).

7. Texty byly přiměřeně dlouhé.

26 odpovědí

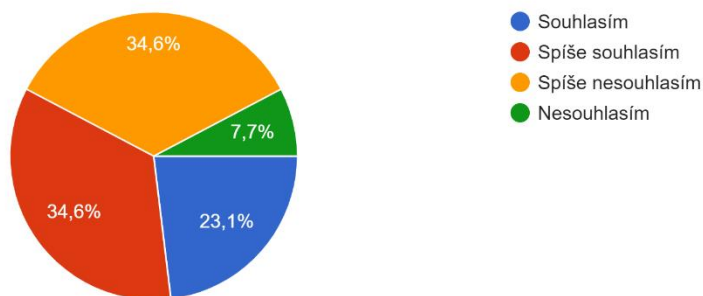

Graf 6: Otázka 7

Dle šesti žáků (23,1 %) byly texty jednoduché. Po devíti žácích (34,6 %) odpovědělo, že spíše souhlasí a spíše nesouhlasí. Dva žáci (7,7 %) s tvrzením nesouhlasili (graf 7).

8. Texty byly jednoduché.

26 odpovědí

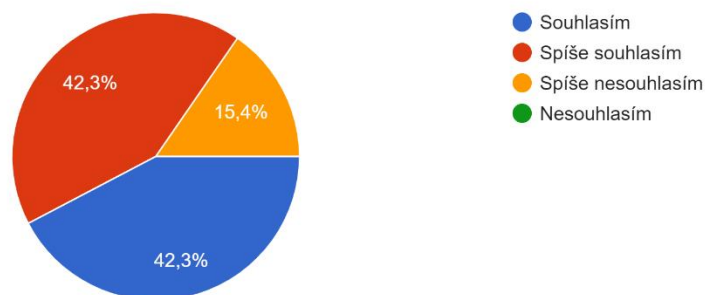

Graf 7: Otázka 8

Devátá položka zjišťuje názor respondentů na srozumitelnost textů (graf 8). Po jedenácti žácích (42,3 %) souhlasí a spíše souhlasí. Čtyři žáci (15,4 %) spíše nesouhlasí.

9. Texty byly srozumitelné.

26 odpovědí

Graf 8: Otázka 9

Poslední tři položky byly otevřené. V otázce deset jsme se ptali, který text byl pro žáky nejtěžší a proč:

- Nevím (5 respondentů)
- Žádný (4 respondenti)
- Blanka a rytíř (2 respondenti)
- Byly přiměřeně těžké, takže žádný
- Mapa, protože jsme nevěděli, kde je místo
- Nejsm si jistá, asi graf (těžké počty)
- Skoro všechny, moc neumím pochopení textu
- Všechny, složité
- Text 3
- Zastavení č. 1
- Se SOOSem, byl dlouhý

Předposlední otázka žáky vrací ke čtenářským strategiím, které využili během naučné stezky:

- Nevím (tři respondenti)
- Žádné (dva respondenti)
- Klíčové slovo (dva respondenti)
- Číst jen to důležité

- Rychlé čtení
- Čtení ne celých textů

Poslední položka dala žákům prostor na vyjádření se k tomu, co by na stezce změnili:

- Nic (deset respondentů)
- Délka trasy (šest respondentů)
- Aby byla stezka pro školy zdarma / aby se neplatila (dva respondenti)
- Nic, bylo to super / skvělé (dva respondenti)
- Tu dřevěnou trasu, pořád jsem zakopávala
- Trochu víc soutěžení
- Přidal bych víc o fotbalu

Z výsledků dotazníku je znatelné, že zapojení prvku tajemství (žáci neznali cíl stezky) fungovalo motivačně a bylo tedy vhodnou volbou. Úkoly byly pro většinu žáků osmého ročníku jednoduché nebo spíše jednoduché a téměř pro všechny byly úkoly (spíše) srozumitelné. Pro polovinu žáků byly texty (spíše) přiměřeně dlouhé, nejvíce žáků však vybralo možnost „spíše nesouhlasím“. Délka textů v pracovních listech zůstala i navzdory této zpětné vazbě nezměněna. Řešením by mohlo být například zaměnění indicí v podobě textu za indicie jednoslovné. Přes polovinu zúčastněných žáků označilo texty jako (spíše) jednoduché a téměř všichni žáci (spíše) souhlasili, že texty byly srozumitelné.

Nové poznatky si žáci odnášeli především z přírodní rezervace SOOS. Objevily se ale rovněž odpovědi vztahující se například k pověsti nebo odpovědi seberefektivního charakteru. Nejvíce žáky zaujal SOOS a s ním spojené přírodní úkazy. Stejně tak se rezervace týkaly i věci, které žáky překvapily.

Jako obtížné byly označeny různé texty. Někteří žáci nepovažovali žádný z textů za náročný, jiní tak hodnotili texty všechny. Je patrné, že čtenářské strategie si žáci příliš neupevnili. Pro řešení tohoto nedostatku by bylo vhodné se strategiím věnovat již ve výuce před absolvováním stezky, během stezky je žákům připomenout více než jednou a věnovat se jim i v závěrečné diskuzi.

Ačkoliv naučná stezka měla pozitivní ohlasy a mnoho žáků by nic neměnilo, změnu by žáci ocenili především v délce či terénu trasy. Dva žáci uvedli konkrétní návrhy: více fotbalu a více soutěžení.

Na základě dotazníkového šetření, vyjádření pana učitele (viz níže) i vlastního pozorování během realizace stezky lze konstatovat, že tato forma výuky zábavným provedením v přírodě měla pozitivní dopad na žákovské učení. Ze získaných dat zpětné vazby usuzujeme, že naučná stezka splnila svůj cíl a podobné formy terénní výuky mohou být efektivním nástrojem pro zpestření vzdělávacích zážitků.

VYJÁDŘENÍ PANA UČITELE PECHÁČKA

Počátkem září roku 2023 naši školu v Lubech oslovila naše bývalá žákyně Marie-Kristina Malá s žádostí o spolupráci na jí připravované diplomové práci. Vzhledem k charakteru a pojetí celé akce jsme se s třídou 8.A a 8.B tohoto pilotního projektu rádi zúčastnili, a to v úterý 26. září. Vlákem jsme přijeli do Nového Drahova, kde se žáci rozdělili do tříčlenných skupin, byli seznámeni s průběhem a náplní celého dne, avšak neznali přesný cíl naší cesty.

Žáci již s pracovními listy dostali pár desítek minut na plnění prvních úkolů a následně jsme se vydali na plánovanou prohlídku unikátní národní přírodní rezervace SOOS. V jejím průběhu plnili další úkoly, na vlastní oči viděli mofety, seznámili se s geologickým vývojem, faunou i flórou žijící a rostoucí v této vzácné oblasti a někteří stateční dokonce ochutnali vyvěrající Císařský minerální pramen. Poté jsme pěšky pokračovali krásnou přírodou přes obec Kateřina.

Žáci v průběhu cesty pokračovali ve vyplňování svých pracovních listů, byli odměňováni drobnými nápovědami a indiciemi a postupně se snažili odhadovat cíl naší cesty, která nakonec vedla na hrad Vildštejn ve Skalné, kde jsme naše putování zakončili. Celá akce zabrala 5 hodin, urazili jsme přibližně 6 km a děti si tento den v krásné přírodě se spoustou aktivit velmi pochvalovaly. Možnosti zúčastnit se podobné akce jsme rádi využili, jelikož v daném týdnu na naší škole probíhalo projektové vyučování, tzv. Dne Země. Kristině touto formou nejen za sebe, ale i za vedení školy, a především za žáky velmi děkujeme a těšíme se na další případnou spolupráci.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo vytvořit návrh naučné stezky v oblasti města Skalná. Pracovní listy byly tvořeny s ohledem na využití prvků regionalizovaného učiva, multimodality a mezipředmětových vztahů. Zároveň směřují k rozvíjení čtenářské gramotnosti pomocí čtenářských strategií. Vytvořený materiál může sloužit jako doplnění exkurze sedmých a osmých ročníků základních škol do přírodní rezervace SOOS.

Praktická část nabízí popis naučné stezky a jejích zastavení, přípravy učitele a žáků na absolvování stezky a obsáhlé metodiky k pracovním listům. Tato metodika detailně charakterizuje jednotlivá zastavení, včetně popisu aktivit a doporučení pro bezproblémový průběh realizace naučné stezky. Zahrnuje metodický přehled (vzdělávací obor, tematický celek, oborový a čtenářský cíl, čtenářské strategie, metody, časová dotace a pomůcky) a vyřešené pracovní listy pro snadnou orientaci. Dále obsahuje souhrn samotné realizace naučné stezky s osmým ročníkem Základní školy Luby a získanou zpětnou vazbu.

Realizací naučné stezky proběhlo její ověření. Úkoly i texty se ukázaly býti pro žáky osmého ročníku vhodně zvolené a dostatečně srozumitelné. Jelikož textů bylo velké množství, možnou alterací je jejich zkrácení nebo zaměnění nápověd ve formě pověsti za jednoslovné indicie. V pracovních listech došlo k drobné alteraci – u zastavení číslo 3 byl přidán definiční text (co to je Vennův diagram), protože žáci Vennův diagram neznali a toto bylo jejich první setkání s touto metodou.

Drobné problémy nastaly na několika místech. Při plnění zastavení číslo 2 se ukázalo, že žáci se neorientují na mapě a neumí z ní číst. Jak již bylo výše zmíněno, u zastavení číslo 3 žáci neznali Vennův diagram a nevěděli, jak s ním pracovat. Dále se pak objevila obdobná potíž u zastavení číslo 5, jednalo se o první seznámení žáků s grafickým organizérem. Na zastavení 6 došlo ke konfliktu, protože jeden ze žáků odmítl pracovat. Do domluvě se zapojil a zodpověděl bonusovou otázku.

Žáci byli úspěšní na prvním zastavení, v grafech se orientovali a dokázali z nich vyčíst požadované informace. Žáci vynikali na zastavení číslo 4, jejich usuzování předchozího a následujícího děje byla kreativní a pestrá.

Doporučením pro rozvoj čtenářské gramotnosti na ZŠ Luby by mohly být metody čtenářských strategií jako například v pracovních listech využité doplňování tabulky Někdo... Chtěl... Ale... A tak... Nakonec... Dalšími vhodnými metodami se jeví podvojný deník nebo metoda I.N.S.E.R.T. Účelným materiálem, který využívá grafické organizéry, jsou také pracovní listy vytvořené Nelou Skalovou (k zakoupení na portálu Učitelnice: <https://www.ucitelnice.cz/produkt/2377>).

Vytvořené pracovní listy mohou využít pedagogové nejen z Karlovarského kraje při návštěvě přírodní rezervace SOOS. Jako přínosné hodnotím, že lze využít jen některé úkoly, není nutné absolvovat celou stezku. Pokud exkurzi absolvuje škola, která není v dojezdové vzdálenosti, pracovní listy zastavení jedna až pět poskytují dostatek aktivit k poznání přírodní rezervace i aktivizaci čtenářských strategií. Zároveň se lze navrhovanými zadáními inspirovat a vytvořit materiály dělané na míru žákům konkrétní školy.

Práce má samozřejmě i své limitace. Za největší obtíž považuji kognitivní náročnost vytvořených úkolů a velké množství textů. Pokud bych naučnou stezku tvořila znovu, zvolila bych jinou metodu indicií, ideálně jednoslovných či obrázkových. Rovněž bych zvažila zkrácení textů jednotlivých zastavení.

Závěrem lze říci, že mě tato práce obohatila především o zkušenost s tvorbou vlastních výukových materiálů a přispěla k portfoliu naučných stezek tvořených na naší fakultě. Věřím, že vytvořená stezka přinese užitek a inspiraci v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti jak pedagogům, tak žákům základních škol.

RESUMÉ

Diplomová práce se věnuje návrhu naučné stezky se zaměřením na čtenářskou gramotnost ve městě Skalná. V teoretické části jsou vymezeny pojmy gramotnost, funkční gramotnost, čtenářská gramotnost, faktory jejího utváření a pojem multimodalita. Praktická část pak obsahuje vytvořený návrh naučné stezky. Materiály rozvíjí čtenářskou gramotnost za využití čtenářských strategií s ohledem na regionalizované učivo, mezipředmětovou provázanost a multimodální přístup. Stezka byla realizována v osmém ročníku ZŠ Luby.

The diploma thesis focuses on the design of an educational path aimed at developing reading literacy in the town of Skalná. The theoretical part defines concepts such as literacy, functional literacy, reading literacy, factors shaping it, and the concept of multimodality. The practical part includes the created design of the educational path. The materials enhance reading literacy through the use of reading strategies, considering regionalized curriculum, interdisciplinary connections, and multimodal approach. The trail was implemented in the eighth grade of the Luby Elementary School.

SEZNAM LITERATURY

1. ALTMANOVÁ, Jitka et al., 2011. *Gramotnosti ve vzdělávání: Soubor studií*. Online. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 978-80-87000-74-8. Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2011/06/Gramotnosti_ve_vzdelavani_soubor_studii1.pdf. [cit. 2023-03-02].
2. Autorský text na základě pověsti. Duchové na hradě. In: *Hrad Cheb* [online]. Dostupné z: <https://www.hrad-cheb.cz/cz/duchove-na-hrade>. [cit. 2023-08-18].
3. BOERIIS, Morten a NØRGAARD, Nina, 2015. *Multimodal text*. Online. NØRGAARD, Nina (ed.). Key Terms in Multimodality: Definitions, Issues, Discussions. Dostupné z: <https://www.sdu.dk/en/forskning/cmc/key-terms/multimodal-text>. [cit. 2024-02-11].
4. BROŽ, Karel, 1989. *Státní národní rezervace SOOS*. Pardubice: Městské muzeum Františkovy Lázně.
5. BROŽ, Karel a Jana ROLKOVÁ, 2009. *Národní přírodní rezervace Soos*. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.
6. CÍSAŘSKÝ PRAMEN, 2019. Online. In: *Minerální prameny*. Dostupné z: <https://mineralky.wz.cz/cisarsky.htm>. [cit. 2023-08-17].
7. ČÍŽKOVÁ, Eliška, 2023. *Stezka se čtenářským zaměřením v okolí Přeštic*. Online, bakalářská práce, vedoucí Mgr. Růžena Písková, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/handle/11025/54270>. [cit. 2024-02-17].
8. *Čtenářské strategie*, 2021. Online. In: Didaktika českého jazyka. Dostupné z: <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/ctenarska-gramotnost/ctenarske-strategie>. [cit. 2023-08-18].
9. DOLEŽALOVÁ, Jana, 2005. *Funkční gramotnost - proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-704-1115-5.
10. DOLEŽALOVÁ, Jana, 2014. *Čtenářská gramotnost: (Práce s textovými informacemi napříč kurikulem)*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-520-2.
11. DRTINA, Jaroslav a ZIKA, Josef, 1946. *Knížka pro čtenáře: o knihovnách, knihách a čtení*. Knihovna Svazu českých knihovníků. V Praze: Ústav pro učební pomůcky průmyslových a odborných škol.
12. FRY, Ronald W., 2003. *Naučte se studovat*. Praha: Informatorium. ISBN 80-733-3004-0.

13. HEJSEK, Lukáš, 2014. *Rozvoj čtenářské gramotnosti v procesu základního vzdělávání*. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
14. HOMOLOVÁ, Kateřina, 2013. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 978-80-7248-952-7.
15. JANOTOVÁ, Zuzana; HANUŠOVÁ, Jana; CHROBÁK, Tomáš; OLŠÁKOVÁ, Monika; FIALA, Václav et al., 2020. *Inspirace pro rozvoj gramotností PISA: úlohy ze čtenářské, přírodovědné a matematické gramotnosti*. Online. Praha: Česká školní inspekce. ISBN 978-80-88087-44-1. Dostupné z: https://www.csicr.cz/html/2021/PISA_ulohy_CG_PG_MG/resources/_pdfs/_Inspirace_pro_rozvoj_gram_PISA_.pdf. [cit. 2024-02-17].
16. KEENE, Ellin Oliver a ZIMMERMAN, Susan, 1997. *Mosaic of thought: teaching comprehension in a reader's workshop*. Michigan University. ISBN 0435072374.
17. KIRSCH, Irwin S. a JUNGEBLUT, Ann, 1986. *Literacy Profiles of America's Young Adults*. Online. Výzkumná zpráva. Princeton, NJ: Educational Testing Service. ISBN 0-88685-054-1. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED275692.pdf>. [cit. 2023-02-03].
18. KONEČNÝ, Vratislav, 2019. Ojedinelost přírodní rezervace Soos vynikne zejména na podzim. Online. In: *Novinky.cz*. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-ojedinelost-prirodni-rezervace-soos-vynikne-zejmena-na-podzim-40300907>. [cit. 2023-08-17] (Zkráceno).
19. KRESS, Gunther a VAN LEEUWEN, Theo, 2001. *Multimodal Discourse: The modes and media of contemporary communication*. Cornwall: MPG Books. ISBN 0-340-60877-3.
20. MAČÁT, Zdeněk, 2010. *Soos – Národní přírodní rezervace*. Online. Natura Bohemica. Dostupné z: <http://www.naturabohemica.cz/soos/>. [cit. 2024-02-04].
21. MILLEROVÁ, Debbie, 2002. *Reading with Meaning: Teaching Comprehension in the Primary Grades*. Portland, Maine: Stenhouse Publishers. ISBN 1-57110-307-4.
22. MLADĚJOVSKÁ, Mira, 1948. *Chebské pověsti*. Cheb: okresní rada osvětová. ISBN 978-80-87699-25-6.
23. MULLIS, Ina V. S. et al., 2010. *PIRLS 2011: koncepce mezinárodního výzkumu čtenářské gramotnosti*. Online. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 978-80-211-0607-9. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/getattachment/ed35c651-f301-4d5e->

- 8476-4f5dbe8cde79/Koncepce-mezinarodniho-setreni-ctenarske-gramotnosti.aspx.
[cit. 2023-03-02].
24. NAJVAROVÁ, Veronika, 2007. *Model funkční gramotnosti a RVP ZV*. In JANÍK, T., KNECHT, P., NAJVAROVÁ, V. (ed.). *Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-153-9.
25. Národní přírodní rezervace Soos – český Yellowstone nedaleko Františkových Lázní. In: *Kudyznudy.cz*. Online. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/narodni-prirodni-rezervace-soos>. [cit. 2023-08-20].
26. Pavel Nedvěd, 2023. In: *Osobnosti.cz*. Online. 1996-2023 Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/pavel-nedved.php>. [cit. 2023-08-27]. (Upraveno, zkráceno)
27. Pavel Nedvěd, 2023. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. Online. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2023. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_Nedv%C4%9Bd. [cit. 2023-08-27].
28. PRŮCHA, Jan, ed. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.
29. PRŮCHA, Jan; Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
30. Přeshraniční naučná stezka „Z hradu na zámek“, 2020. *Oficiální stránky města Skalná*. Online. Skalná. Dostupné z: https://www.skalna.cz/turista/preshranicni-naucna-stezka-z-hradu-na-zamek/#evt_101. [cit. 2023-08-04].
31. REISEROVÁ, Julie, 2023. *Stezka se čtenářským zaměřením Strakonice*. Online, bakalářská práce, vedoucí Mgr. Růžena Písková, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/53518/1/Bakalarska%20prace%20-%20Julie%20Reiserova.pdf>. [cit. 2024-02-17].
32. ROSENBLATT, Louise M., 1978. *The Reader, The text, The Poem (The Transactional Theory of the Literary Work)*. Southern Illinois University. ISBN 0-8093-1805-9.
33. STRAKOVÁ, Jana, 2002. *Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD*. Online. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-211-0411-2. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2002_p%C5%99%C3%ADlohy/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/vedomosti_a_dovednosti_pro_zivot-publikace.pdf. [cit. 2023-03-02].

34. TAXOVÁ, Jiřina, 1992. *Úvodní slovo*. In: TYMICHOVÁ, Hana. *Nauč mě číst a psát*. 3. vyd. Edice speciální pedagogiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 5-12. ISBN 80-04-26186-8.
35. TIPPOVÁ, Tereza, 2023. *Stezka se čtenářským zaměřením v okolí boleveckých rybníků*. Online, diplomová práce, vedoucí Mgr. Růžena Písková, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/54198/1/Diplomova%20prace.pdf>. [cit. 2024-02-17].
36. TRÁVNÍČEK, Jiří, 2008. *Čtete?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-270-1.
37. TRÁVNÍČEK, Jiří, 2017. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*. Brno: Host. ISBN 978-80-88069-50-8.
38. VALEČKOVÁ, Zuzana, 2022. *Stezka se čtenářským zaměřením v okolí Staňkova*. Online, diplomová práce, vedoucí Mgr. Růžena Písková, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/48257/1/Diplomova%20prace%20-%20Zuzana%20Valeckova.pdf>. [cit. 2024-02-17].
39. VUŽŇÁKOVÁ, Katarína; GOGO VÁ, Eva a LIPTÁKOVÁ, Nikoleta, 2022. Multimodálny štýl a porozumenie textu. Online. *Jazyk a kultúra*. Roč. 13, č. 51, s. 237-259. Dostupné z: https://www.ff.unipo.sk/jak/51_2022/Katarina_Vuznakova_Eva_Gogova_Nikoleta_Liptakova_studia.pdf. [cit. 2024-02-09].
40. WHITCROFT, Ladislava, 2010. *Čtenářské strategie – 1. díl – Co jsou čtenářské strategie*. Online. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování. Dostupné z: <https://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1#:~:text=%C4%8Cten%C3%A1%C5%99sk%C3%A9%20strategie%20jsou%20postupy%2C%20kter%C3%A9,na%20to%20jak%C3%BDm%20zp%C5%AFsobem%20pracujeme..> [cit. 2024-02-02].

Grafické prvky pro pozadí pověsti, slovníčku, definičních textů (zastavení 3, 4, 5) a textů (zastavení 3, 4, 5) převzaty z <https://www.vecteezy.com/>.

SEZNAM GRAFŮ, MAP, OBRÁZKŮ, SCHÉMAT A TABULEK

Graf 1 (s. 30): Návštěvnost muzeí a galerií v okrese Cheb (vybrané instituce). Zdroj grafu vlastní. Zdroj dat: *Návštěvnost muzeí a galerií v krajích v roce 2020*. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2022/11/navstevnost_muzei-a-galerii_2020__opraveno.pdf. [cit. 2023-08-13].

Graf 2 (s. 30): Návštěvnost muzeí a galerií v okrese Sokolov. Zdroj grafu vlastní. Zdroj dat: *Návštěvnost muzeí a galerií v krajích v roce 2020*. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2022/11/navstevnost_muzei-a-galerii_2020__opraveno.pdf. [cit. 2023-08-13].

Graf 3 (s. 62): Otázka 1. Zdroj vlastní.

Graf 4 (s. 63): Otázka 2. Zdroj vlastní.

Graf 5 (s. 63): Otázka 3. Zdroj vlastní.

Graf 6 (s. 65): Otázka 7. Zdroj vlastní.

Graf 7 (s. 65): Otázka 8. Zdroj vlastní.

Graf 8 (s. 66): Otázka 9. Zdroj vlastní.

Mapa 1 (s. 15): Trasy naučných stezek „Z hradu na zámek“, 2020. In: *Oficiální stránky města Skalná*. Online. Skalná. Dostupné z: https://www.skalna.cz/e_download.php?file=data/editor/131cs_1.pdf&original=mapa_skalna_jpeg_pdf_web2.pdf. [cit. 2023-08-04].

Mapa 2 (s. 17): Naučná stezka SOOS. Mapy.cz: © Seznam.cz, a.s. Dostupné z: <https://mapy.cz/s/begutevufa>. [cit. 2024-02-03].

Mapa 3 (s. 20): Trasa naučné stezky, 2023. Google Maps: Mapová data © Dostupné z: <https://goo.gl/maps/AQuPpsmGrnzLZukv8>. [cit. 2023-08-04]. (Upraveno)

Mapa 4 (s. 34): Areál přírodní rezervace SOOS. Mapy.cz: © Seznam.cz, a.s. Dostupné z: <https://mapy.cz/s/cacotuneso>. [cit. 2023-08-13]. (Upraveno)

Obrázek 1 (s. 16): Informační tabule č. 1. Zdroj vlastní.

Obrázek 2 (s. 16): Informační tabule č. 6. Zdroj vlastní.

Obrázky 3 a 4 (s. 17): „Výzdoba“ stezky. Zdroj vlastní.

Obrázky 5 a 6 (s. 18): Informační tabule v rezervaci SOOS. Zdroj vlastní.

Obrázek 7 (s. 51): Pavel Nedvěd, 2023. In: AA. Online. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/sports/juventus-bid-farewell-to-vice-president-pavel-nedved/2790492#>. [cit. 2023-08-27].

Schéma 1 (s. 46): Grafický organizér 1. Zdroj vlastní.

Schéma 2 (s. 46): Grafický organizér 2. Zdroj vlastní.

Schéma 3 (s. 46): Grafický organizér 3. Zdroj vlastní.

Schéma 4 (s. 46): Grafický organizér 4. Zdroj vlastní.

Schéma 5 (s. 46): Grafický organizér 5. Zdroj vlastní.

Tabulka 1 (s. 26): Rozpis rolí pro skupinu o třech žácích. Zdroj vlastní.

Tabulka 2 (s. 27): Rozpis rolí pro skupinu o čtyřech žácích. Zdroj vlastní.

Tabulka 3 (s. 55): Někdo... Chtěl... Ale... A tak... Nakonec..., 2021. Čtenářské strategie. In: *Didaktika českého jazyka*. Online. Dostupné z: <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/ctenarska-gramotnost/ctenarske-strategie>. [cit. 2023-08-18]. (Upraveno)

PŘÍLOHY

Příloha I: Dotazník zpětné vazby

Příloha 1: Metodika pro učitele: dlouhá verze

Příloha 2: Pracovní listy: dlouhá verze

Příloha 3: Metodika pro učitele: krátká verze

Příloha 4: Pracovní listy: krátká verze

Příloha 5: Tabulky pro zaznamenávání rolí

Příloha 6: Pověst k tisku

DOTAZNÍK ZPĚTNÉ VAZBY

1. Prvek tajemství fungoval jako motivace.

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

2. Úkoly byly jednoduché.

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

3. Úkoly byly srozumitelné.

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

4. Co nového jsem se dnes naučil/a:

5. Co mě zaujalo:

6. Co mě překvapilo:

7. Texty byly přiměřeně dlouhé.

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

8. Texty byly jednoduché.

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

9. Texty byly srozumitelné.

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

10. Který text pro mě byl nejtěžší a proč:

11. Které čtenářské strategie jsem využil/a:

12. Co bych na stezce změnil/a: